

Випуск № 32 (1 жовтня)

Вінниця – Львів – 2017 р.

ПЕРЕДМОВА

Електронна збірка видана проектом «Дерево казок» за підтримки проекту «Казка». У 32 номері ми познайомимо вас з цікавим світом казок, наповненим неперевершеними чудесами. Пориньте в захоплюючий світ казок разом зі збіркою «Дерево казок»!

Збірка «Дерево казок» – це серійне щомісячне електронне видання, що розповсюджується абсолютно безкоштовно.

Своє життя збірка розпочала 1 березня 2015 року.

ПРОЕКТ «ДЕРЕВО КАЗОК»

(<https://derevo-kazok.org>)

«Дерево казок» – величезний безкоштовний архів авторських та народних казок, які ви можете прочитати українською мовою. Тут ви знайдете не лише українські казки, а й казки інших країн. Проект складається з 4-х основних розділів: українська народні казки, казки народів світу, казки українських авторів та казки авторів світу. Автор та адміністратор проекту – *Лук'янюк Євген*.

Наші контакти:

derevokazok@gmail.com – головна адреса ел. пошти.

Приєднуйтесь до нас:

Ми на Facebook: <https://www.facebook.com/derevokazok>

Ми в Twitter: <https://twitter.com/KazkuPpUa>

Ми на GooglePlus:

<https://plus.google.com/communities/102303859954667667228>

Ми Вконтакті: http://vk.com/derevo_kazok

ПРОЕКТ «КАЗКА»

(<http://kazka.in>)

Сайт «Казка» розпочав свою діяльність в 15 жовтня 2011 року. Наша діяльність була спрямована на пошук всіх казок, що написані чи перекладені українською мовою, це могли бути і народні, і авторські твори. Ми також звертали увагу на аудіо, часом на відеоказки. Загалом нас цікавив будь-який контент чи медіа, що має стосунок до казок. Але з 1 січня 2016 року ми вирішили зосередитись на авторських казках. Ми змінюємо дизайн і концепцію сайту. Починаємо не тільки колекціонувати казки, а і пропагувати авторів цих казок. Долучаємось до розвитку сучасної української літератури в вузькій ніші – казки. Ми не відмовляємось і від перекладів творів іншомовних авторів на українську мову, отже, прагнемо пропагувати всю авторську казкову літературу.

Контакти:

ua@kazka.in – адреса ел. пошти.

Ми на Facebook: <https://www.facebook.com/Kazka.in>

Ми в Twitter: <http://twitter.com/Kazkain>

Засновник проекту – **Тарас Амброз**

ЗМІСТ:

Добрий урок (болгарська казка)	4
Як корчмар купив двадцять і п'ять буків (українська казка)	4
Алип-Манаш і Кюмюжек-Аару (алтайська казка)	5
Біла та чорна наречені (Брати Грімм)	23
Казка про царівну Несміяну та Івана (Олександр Пушкін)	27
Талісман (Наталія Олійник)	41
Невдячний син (Брати Грімм)	42
Салатний віслюк (Брати Грімм)	43
Лисиця та лелека (болгарська казка)	48
Дві білочки й лисиця (українська казка)	48

Добрий урок

Болгарська народна казка

Колись усі звірі вільно бродили по землі. Людина їх не ганяла, ходили вони на волі й горя не знали.

Зібрався якось один чоловік орати. Поорав півдня та й пустив волів попаситися, відпочити трохи, а сам задрімав. Поки він спав, прийшов вовк, з'їв одного вола й, ситий та щасливий, розлігся на лузі. Прокинувся чоловік, побачив, що одного вола немає, пішов узяв вовка, запряг і так орав весь день – з волом і вовком. Віл знав свою роботу, ступав рівно, тягнучи за собою плуга. А вовк звик безтурботно жити на волі і знай силкувався вирватися з ярма, сіпався, зупинявся, за що орач бив його стрекалом. Поорав отак чоловік до вечора, а тоді турнув вовка, аж той звалився безсило на ріллю.

– Бачиш,– сказав орач,– наскільки ти слабший од вола – ти ж і плуга не потягнеш! Ось віл турне тебе рогами, а ти відбіжи трохи та й поклонись йому звіддалік.

І орач розпряг вовка, ударив його два чи три рази й пішов собі.

Відтоді вовки ніколи не чіпають волів. Нападають на коней, овець, ягнят, ослів, але на волів – ніколи! А як побачить де вовк вола, тікає од нього чимдалі – боїться, щоб не довелося орати.

Джерело: <https://derevo-kazok.org/dobrij-urok-bolgarska-kazka.html>

Як корчмар купив двадцять і п'ять буків

Українська народна казка

Жив дуже бідний чоловік. Одного дня він сидів на призьбі та й журився, що нема ні курки, ні поросяти, ні вівці коло хати, а діти просять їсти. Вони голодні й він голодний. А голод навчить розуму. І чоловік подумав: «Піду я до дідича й украду пацятко. Жінка його вигодує, і будемо мати на зиму солонину».

Уночі бідняк пішов до дідича. Заліз до його карника, схопив паця за ногу і тягне в мішок. Але воно, трикляте, так заверещало, що слуги почули і повибігали. Зловили чоловіка й потягли до пана. А пан присудив:

– Завтра прийдеш до стайні й дістанеш там двадцять і п'ять буків.

– Та най буде, паночку,– відповів чоловік, радіючи, що дідич не дає його до криміналу.

Іде він додому, глип – а в корчмі ще світиться. Зайшов, сів за стіл і говорить до людей:

– Доброго пана маємо, бодай здоров був. Він мені, люди чесні, двадцять п'ять буків подарував. Ото мені тепло від них буде!

Корчмар почув це й каже:

– Нащо тобі, сусідо, тих буків? Продай їх мені – я файно заплачу.

Чоловік почухався:

– Це ти, корчмарю, святу правду кажеш, мені тих буків і не треба. Пацятко б купити...

– Бери гроші.

– Як даш триста лей, то завтра – твої буки.

Корчмар вирахував гроші й дав їх біднякові.

Другого дня зібрав кілька фір і поїхав разом з чоловіком до панського двору. Бідний став перед ганком і повідомив дідичеві:

– Пане, я продав свої двадцять і п'ять буків цьому корчмареві. Адить, він прийшов, аби-сьте їх дали...

І мужик тихенько висунувся з панського подвір'я.

А пан сказав слугам, аби корчмареві всипали всі двадцять і п'ять буків.

Джерело: <https://derevo-kazok.org/jak-korchmar-kupiv-dvadcjat-i-pjat-buk.html>

Алип-Манаш і Кюмюжек-Аару

Алтайська народна казка

Коли небо було створено, коли землю було створено, разом з небом і землею народився Байбарак богатир, що їздив на плямистому, як барс, коневі.

Коли місяць було створено, коли зорі засяяли, разом з місяцем і зорями народилася красуня Ермен-чечен.

Вона швидко, як очерет, росла, диких коней сама заарканювала, сама їх впокорювала-об'їджала. Рівного їй силача на Алтаї не було, рівного їй сміливця на землі не знайшлося.

Поперек її стежки лише Байбарак-богатир наважився стати. Як ведмідь, Байбарак-богатир грізно поглянув – ні об'їхати його, ні з дороги прогнати.

Лівою рукою він красуню Ермен-чечен з сідла висмикнув, на землю опустив, сам на праве коліно впав, правою рукою Ермен-чечен мцно до себе пригорнув.

– Віднині ми довіку нерозлучні,– сказав.

– Завжди разом будемо, – мовила Ермен-чечен.

Веселим переступом їде під Ермен-чечен невтомний іноходець. Широко ступає плямистий, мов барс, кінь, несе могутнього Байбарака-богатиря.

А слідом скаче розгніваний Сюмелу-пай – батько. Щосили періщить він восьмихвостовою нагайкою крилатого коня. Воронокрилий кінь мов вихор летить. Та красуню дочку свою Ермен-чечен Сюмелу-пай наздогнати не зміг.

2

Куди ворон не залітає – на краю голубої долини, куди сороці не долетіти – на краю жовтої долини, біля підніжжя ведмежої гори, в долині, захищеній од всіх чотирьох вітрів, розкинулося стійбище Байбарака-богатиря. Тут у красуні Ермен-чечен народився син Алип-Манаш.

Щойно народившись, Алип-Манаш на ноги став, волосяний аркан узяв, біло-сірого коня, що вузди не знав, заарканив, засідлав, скочив у сідло, тугий лук на плече почепив і поскакав на лови.

Першою стрілою білку дістав, другою – росомаху вклав, третьою стрілою Алип-Манаш вразив могутнього барса, господаря гір.

Байбарак-батько зняв з пояса ніж, наточив лезо об скелю і надрізав шкуру. Шестеро силачів відразу ж здерли її так чисто, що навіть сорока не знайшла б на шкурі шматочка м'яса.

Ермен-чечен-мати шкуру розім'яла, і зробилася барсова шкура лискучою і м'якою, наче шовк, легкою, ніби хмаринка.

Цю шкуру плямисту, золотаву, м'яку, наче шовк, Байбарак-богатири на плече кинув, тестеві в подарунок приніс, розстелив її біля ніг старого Сюмелу-пая.

– Цього звіра ваш онук Алип-Манаш добув, цю шкуру плямисту, золотаву, легку, як хмаринка, лискучу, наче шовк, ваша дочка Ермен-чечен своїми білими руками розім'яла.

Але Сюмелу-пай дарунка прийняти не побажав, простити Байбарака-богатиря не захотів.

Алип-Манаш і Кюмюжек-Аару (алтайська казка)

– Рік тому ти мою дочку вкрав, рік від мене її приховував, за це на рік нехай засне непробудним сном твій син Алип-Манаш. Нехай спить доти, доки зустрине до серця дівчину, коли настане йому час женитися.

3

Алип-Манаш діда свого не бачив, погроз його не чув, безтурботно на радість батькам зростав, мужнів.

У перегонах рівного йому на Алтаї не було. У поєдинку з великими силачами змагався.

В сміливості Алип-Манаш синові небесного царя Темір-Мізе-богатиреві не поступався. Стопудовий лук Алип-Манаша тільки його друг Ак-кобен-богатир міг підняти, але тятиву нап'яти і йому було не під силу.

Одного разу Алип-Манаш почув пісню про могутнього Ак-каана. Сімдесят народів Ак-каан поневолив, сімдесят сім богатирів здолав.

У білому аїлі живе дочка Ак-каана, красуня Ерке-каракчі, та, що їздить на вогнисто-рудому коні.

«Хто верхи мимо стійбища Ак-каана скаче, спішується, аби на Ерке-каракчі-розбійницю поглянути. Хто пішки йде – коліна прихиляє, глянувши на красуню Ерке-каракчі, – співали піснярі, перебираючи волосяні струни тоопшура. – Шістдесят силачів на стійбище їздили свататися, сімдесят богатирів одружитися на Ерке-каракчі бажали. Багато юнаків домагалися її прихильності, жоден не повернувся з аїлу. Численні сліди до стійбища ведуть, зворотного сліду не видно жодного.

З богатирських кісток гори коло стійбища стримлять, кров'ю ріки наповнюються...»

Слухаючи пісню, Алип-Манаш берестяну миску з наїдками відсунув, їсти не став, золоту чочойку з питвом відштовхнув, пити не захотів.

– Поки Ак-каана не здолаю, не заспокоюсь. Якщо красуню Ерке-каракчі не полоню, на м'якому ложі спати не буду.

Алип-Манаш і Кюмюжек-Аару (алтайська казка)

Байбарак-батько і Ермен-чечен шукали для Алип-Манаша добру наречену, щоб вірним другом йому була. Коли він рік цілий спатиме, нерухомо лежатиме, то щоб сплячого не покинула.

4

Зростала разом з Алип-Манашем сестриця люба Ерке-коо. Була в неї любима подруга Щира перлина – Кюмюжек-Аару, дочка Киргиз-каана-непереможного.

І посватали батьки Алип-Манашу оцю дівчину – Щиру перлину. Однак Алип-Манаш багаття з нею разом розкладати не захотів, в аїл до неї не ввійшов.

– Чим не пара тобі Щира перлина? – запитує Байбарак-богатир-батько.

– Чим не догодила тобі Кюмюжек-Аару? – запитує Ермен-чечен-мати.

Мовчки плаче сестра люба Ерке-коо, шкода їй Щирої перлини – Кюмюжек Аари.

– Добрі батьки мої, люба сестро, – сказав Алип-Манаш, – на дорозі моїй не ставайте, за подол шуби не тримайте. Кінь, прип'ятий до конов'язі, прудкості своєї не покаже. Богатир у своєму аїлі відвагою не прославиться. Мцна стріла в колчані зеленою пліснявою вкривається, меч, що спочиває у піхвах, бура іржа йме. Богатир, що біля домашнього вогнища кров свою гріє, силу втрачає, славу губить. Доки Ак-каана не здолаю, в білий аїл до дружини не ввійду, якщо Ерке-каракчі не полоню, додому не повернуся.

Потім Алип-Манаш світлим лицем до Щирої перлини обернувся і мовив:

– Вважай, що ми одружені. Стару тебе турботою не обійду, погано про тебе ніколи не подумаю. Хочеш – жди мене, не захочеш – воля твоя. Докоряти не стану, неволити тебе не смію.

Підійшов Алип-Манаш до біло-сірого коня, в сідло скочив, не обернувшись, поскакав.

5

Поїхав Алип-Манаш шукати стійбище Ак-каана, поскакав у той край, де живе красуня Ерке-каракчі.

Алип-Манаш удень не спочивав, уночі не спав. Скільки рік бродом перейшов – не полічити, скільки гірських перевалів позад себе лишив – не запам'ятати.

Алип-Манаш улітку в спеку прохолодної тіні не шукав, зимовою стужею багаття не розкладав.

Кружляючи, як веретена, миготіли місяці; роки, мов змії, повзли. Алип-Манашу улітку сонце плечі палило, узимку сніг за комір сипався.

Долинами мчав, на гори виDIRався, через прірви перескакуючи, біло-сірий кінь витягувався, мов сиром'ятний ремінь, напружувався, як тугий м'яз.

Ось попереду закипіла-заклекотіла бурхлива ріка. Наче біле полум'я, розливала вона синій пісок, лизала сіре каміння, бриз, – ками розбивалася на стрімких порогах. Від шуму бистої ріки здригалися кедри в горах, тремтіли берези в долинах. Ні вгорі, ні внизу ріки тихого броду не ВИДНО.

Алип-Манаш угору і вниз берегом скакав, поки не побачив берестяний човен завширшки в два сажні, завдовжки в дев'яносто сажнів. Алип-Манаш спішився, човна перевернув. Під човном спав білий, мов лебідь, старий.

Алип-Манаш звернувся до нього:

– Дідусю, переправте мене на той бік!

Старий очі розплющив, на Алип-Манаша подивився.

– Еге, балам-дитя моє, красиві очі, розумну голову, Щиру перлину ти дома лишив! Чого тобі було треба? Що поїхав шукати?

Алип-Манаш старому вклонився, рукою землі доторкнувся:

– Мідна стріла, в колчані заставлена, зеленою пліснявою [покривається, буланій меч, що у піхвах спочиває, бура іржа віє. Богатир біля домашнього вогнища силу втрачає, славу губить.

Старий на те слів не знайшов. Мовчки взяв багор, зіштовхнув човна на воду.

І Алип-Манаш, повода з рук не випускаючи, стрибнув на корму.

Кінь вудила гризе, плисти не хоче, та мцно тримає повід кип-Манаш.

Коли на середину ріки вийшли, старий обернувся, і гірка стареча сльоза упала Алип-Манашеві на долоню.

– За чим плачете, дідусю?

– Мені тебе, балам-дитя, шкода. Скільки богатирів я на той берег переправив, назад жоден не повернувся.

– З небесними силами, з підземними володарями готов я стати на герць, аби тільки покарати Ак-каана – злодія, котрий сімдесят народів поневолив, сімдесят сім богатирів убив. Буду

зі зміями, драконами, чудовиськами земними й неземними битися, поки не полоню розбійницю Ерке-каракчі.

Алип-Манаш вийняв з колчана дев'ятигранну стрілу. Сонце в гранях стріли дев'ять разів відбилося. Від блиску стріли старий долонею очі заслонив.

– Живий я чи мертвий, дідусю, по цій стрілі дізнаєтесь.

Алип-Манаш і Кюмюжек-Аару (алтайська казка)

Старий сховав стрілу в свою торбину.

Алип-Манаш із човна на берег вистрибнув, усміхнувся. Біло-сірий кінь із води вийшов, струснувся.

Алип-Манаш накрав коня пітником-кечимом, на кечим поклав сідло, затагнув попругу тугіше, скочив у сідло й гукнув, як сто богатирів можуть гукнути.

Кінь ударив копитом так, ніби сто громів гримлять.

Сльоза, що повисла на віях старого поромника, не встигла на щоку скотитись – Алип-Манаша вже не видно.

6

Біло-сірий кінь баско долиною біг, чорні озера заливали сліди від його копит. Низькі горби м'яко копитами відкидав кінь. Високим горам на груди ступаючи, невтомно біг. Через яруги легко перескакував, через прірви сміло перестрибував. Тільки-но Алип-Манаш схід сонця побачить, а кінь уже до заходу домчить його.

І ось темної ночі побачив Алип-Манаш світло великих вогнищ. Жовте полум'я лизало снігові вершини, іскри злітали до неба й там спалахували й гасли поміж зір.

Почувши запах диму, кінь на всі чотири ноги зупинився, з місця не рушить.

– Егей! – сердито гейкнув Алип-Манаш.

– Алип-Манаше, обернися! – людським голосом мовив кінь.– Багато до стійбища слідів веде, зворотного сліду не бачу жодного.

– Ти зверху підстилка, зсередини тельбухи! Чи вмерти мені судилося, чи живий буду, ради в тебе не питаюсь!

Кінь – ані руш, ніби копита в землю вросли.

В гніві Алип-Манаш був лютий. Він поводом рот коню до вух роздер, нагайкою круп коневі до кістки розсік.

Наче орел, стрепенувся біло-сірий кінь. Він на гору, з гори, мов весняний вітер, полетів, по долині, як повінь, тік. Од сліз дороги не бачив, від образи дрібним дрожем дрижав.

Темної ночі почула красуня Ерке-каракчі тупіт копит. Його луна в горах відлунювала, йому грім в небесах відгукувався.

– Це біжить біло-сірий, біло-сірий, біло-сірий кінь! – загелкотали дикі гуси.

З ложа свого скочила Ерке-каракчі, меч свій вона цілу ніч об зорі гартувала, на льодниках студила, об місяць точила. Вранці Ерке-каракчі на вогненно-рудого коня сіла й помчала навстріч Алип-Манашу. Білим полум'ям виблискував у її руці гострий меч, яскравіш за ранкове сонце долину й гори осяваючи. Червоним полум'ям жахтіла грива вогненно-рудого коня, ніби вогнем пойнятий, полум'янів довгий хвіст.

Алип-Манаш глянув на Ерке-каракчі. Вона на нього теж глянула, вій не опустивши, мечем ворухнувши.

До біло-сірого коня впритул вогненно-рудий кінь підбіг, грізно заіржав, передні копита здійняв. Біло-сірий кінь теж на диби встав.

Алип-Манаш обома руками обхопив розбійницю Ерке-каракчі. І розпочалась запекла боротьба. Спершу билися верхи на конях, потім спішилися. Місяць у битві минув, як один день, рік пролетів, як один місяць.

Чотири рази Ерке-каракчі й Алип-Манаш світ оббігли. По кісточки входили ноги в землю, коли на твердому камені боролись, у м'якому ґрунті по коліна вгрузали. Ніхто не впав, жодне не діткнулося рукою землі. Від тупотіння їхніх ніг, од гуку богатырського сколихнулися долини, горби застрибали, мов олені, гори підстрибували, мов сарлики. Озера з берегів вийшли, ріки хлинули з каменя на камінь, руйнуючи скелі.

Та ось торкнула Ерке-каракчі землю лівою рукою, лівим коліном землі торкнулася. За праву руку Алип-Манаш її узяв, у золоті очі її подивився.

– Разом багаття розкладемо! – сказав.

Ледь чутно обізвалася переможена Ерке-каракчі, променисті очі свої віями прикривши:

– І в одному казані страву варитимемо. Із однієї миски їстимемо й питимемо.

– Будьмо повік нерозлучні, – в один голос промовили.

І тоді дідове закляття збулося.

Не тямлячи себе, Алип-Манаш руку ніжної Ерке-каракчі впустив, не тямлячи себе, до коня підійшов, розсідлав його, сідло на землю кинув, пітник-кечим жбурнув, сам на пітник упав, голову на сідло опустив і заснув непробудним сном.

Біло-сірий кінь обернувся білою зіркою і злетів на небо.

Алип-Манаш і Кюмюжек-Аару (алтайська казка)

Ерке-каракчі в сідло скочила, коня вогненно-рудого цвяхнула. На стійбище Ерке-каракчі повернулася, у аїлі зачинилася, улюблену рабиню вдарила, чочойку з золотою каймою в багаття кинула, свою одягу шкіряну, шовками шиту, соболиним хутром підбиту, роздерла, розтоптала.

7

Пастухи Ак-каана погнали незліченні табуни на гірські пасовиська. З високої гори побачили пастухи дві сопки, досі небачені. Посеред сопок круглий пагорб, від пагорба буревій крутить, вікові дерева догори корінням здіймає, ріки назад повертає.

Забули пастухи про незліченні табуни, назад повернули. Ось прискакали на стійбище, в ноги Ак-каану впали.

– Посеред долини, – кажуть, – дві сопки вирости, посеред сопок, – кажуть, – круглий пагорб стоїть. Від пагорба, – кажуть, – буревій крутить, ріки назад повертає, дерева з корінням вивергає.

– Брешете ви, ледарі, нероби! – І одним помахом меча Ак-каан три голови відтяв.

Навіть семиголовий лютий Дельберген на четвертого пастуха зглянувся.

– Дозвольте, – каже, – великий Ак-каане, я туди поїду на своєму могутньому Туу-сези – синьому бикові. Побачимо, чи правду пастухи мовлять.

Занесеного меча Ак-каан не вдержав, меч сам собою на шию четвертому пастухові впав.

Темно-жовтий Дельберген свого синього бика засідлав, у широке сідло сів, бика до долини погнав.

Коли через гору перевалили, синій бик Туу-сези вперся, груди його волохатою пінявою вкрилися. Він махнув головою і, вездечки не слухаючись, повернув назад до стійбища.

Раптом буревій налетів, бика підхопив і поволік хвостом уперед, разом з вершником, до темної печери.

У семиголового Дельбергена всі чотирнадцять очей мало на лоба не вилізли, вуха ледь не полопались. Отямитись Дельберген не встиг, як його разом з синім биком із печери видмухнуло, на вершину гори понесло.

Упав на гору синій бик, ледве на ноги сп'явсь. Землі під собою не чуючи, мов осліплений, знову в гору побіг. Аж на найвищому льодовику перепочив бик.

Тільки на льодовій вершині опинившись, насмілився грізний, лютий Дельберген обернутися, лише з цієї неприступної висоти відважився униз поглянути.

Там, унизу, вкривши білим пітником-кечимом зелену долину, мцно спав Алип-Манаш. Голова його поміж двох дерев'яних лук богатирського сідла, ніби круглий пагорб поміж двох сопок, лежала. Вдихне Алип-Манаш – дерева й гори, наче бурею підхоплені, втягуються йому в ніздрі, видихне – дерева й гори, ніби вихором гнані, з ніздрів вилітають. Алип-Манаш рівно дихав, і разом з його подихом рівно опускалися і здіймалися води рік та озер.

Богатиря, подібного до Алип-Манаша, Дельберген іще не видав, про такого силача-алипа він не чув.

Темно-жовтий Дельберген од страху ледь живий у стійбище Ак-каана повернувся, коло біло-повстяного аїлу спішився, до землі могутньому Ак-каану вклонився, на коліна впав:

– Людина, сказати б, – ні, не людина то; гора, сказати б, – ні, не гора то. Чудовисько страшне, ні на що не схоже, в долині спить.

8

Пронизливо-дзвінко свиснув Ак-каан. Скликав він дальніх і ближніх силачів-алипів і богатирів-героїв. Усе. незліченне військо, вдягнене в дзвінкі обладунки, верхи на могутніх конях рушило від стійбища в долину. Наче хмари зійшли на землю – так мчали коні, наче сонячне проміння, виблискували гостроконечні списи. Попереду всіх, грізно гукаючи, скакав на

своєму біло-чалому коні сам Ак-каан. Поруч з ним мчала, поклавши поперед сідло нагострений меч, красуня Ерке– каракчі.

Алип-Манаш і Кюмюжек-Аару (алтайська казка)

З вершини чорної гори добре видно Алип-Манаша. Він спить, розкинувши руки, мов дитя. Шуба в нього нарозпаш, усім чотирьом вітрам відкрито широкі груди.

Подиху його майже не чутно, життя на його виду майже непомітно.

Уславлені лучники коней своїх осадили, гостроконечні стріли на тугі луки поклали. Примружилися, добре прицілились, усі водночас, як один, стріли разом пустили. Влучні стріли вдарили Алип-Манаша під лівий сосок, та ніби об застиглу лаву цокнулись. Мідні наконечники погнулися, кінці стріл задиміли.

Списоносці метнули з розгону важкі списи. Діткнувшись бо- гатиревих грудей, бронзові вістря брязнули, мов скло розсипалось.

Ерке-каракчі близько-близько до Алип-Манаша підскакала, вихопила із шкіряних піхов гострий меч і з розмаху вдарила богатиря. Від того удару іскри навсібіч порскнули, ніби зірниці в небі спалахнули, як вогняний дощ з неба на землю упали. Від того удару луна по всьому Алтаю пішла. А на тілі Алип-Манаша навіть рожевої подряпини нема.

Дев'ять днів і дев'ять ночей могутні воїни сікли мечами, кололи ножами богатиря, який мцно спав, та Алип-Манаш лишився неушкоджений.

Ак-каан наказав воїнам спішитись, вирити глибоку яму.

Воїни вирили яму й зіпхнули в неї Алип-Манаша.

Дев'ятьма важкими ланцюгами скували його білі руки.

Дев'яносто дев'ять ланцюгів почепили йому на ноги.

Зброю богатиреву хотів Ак-каан на своє стійбище одвезти. Спис зрушити жоден воїн не зміг, меч підняти силача не знайшлося.

9

Довго спав у глибокій ямі Алип-Манаш. Дев'ятьма важкими ланцюгами скуто руки. Ноги від колін до кісток дев'яносто дев'ятьма ланцюгами обплутано. Прокинувся Алип-Манаш у належний час, та встати не зміг.

Тягар ланцюгів ліг на серце, сльози очі обпекли. Алип- Манаш уперше в житті заспівав. У пісні батька й матір згадав, пом'янув сестру свою Ерке-коо, побідкався долею самотньої Кюмюжек-Аару. І коня свого біло-сірого богатир не забув, віддав і йому хвалу.

На пагористому Алтаї, на білому, на квітучому, на синьому Алтаї, на золотому, на просторому Алтаї не лишилося ні звіра, ні птаха: товплячись навколо ями, наче біля водопою, звірі й птахи слухали пісню.

По небу пливли весняні хмарки, летіли над хмарами сірі гуси. Поспішаючи до своїх гніздів'їв, гуси цілу дорогу плакали за Алип-Манашем. Один гусак від зграї відділився, покружляв над ямою, згорнув крила і впав на груди богатиреві.

Алип-Манаш глянув на гусака й зітхнув. Від його зітхання лопнуло дев'ять ланцюгів, звільнилися білі руки. Алип-Манаш палець до крові прокусив і на крилі гусячому своєю кров'ю написав:

*Гусю ти, славний мій гусю,
Щирий ти мій друже!
Ти в воді не тони,
Ти повітрям пливи.
На твоєму крилі я пишу листа.
Віднеси ти його Байбараку-отцю.
Про печаль мою розкажи
Ти Ермен-чечен – милій матінці.
Ерке-коо вклонись – любій сестронці.
Передай привіт Кюмюжек-Аару,
Передай привіт їй, перлиночці,
Моє сонячне привітаннячко.
Ти повідай друзям усім моїм,
Що лежить Алип-Манаш В чорній ямищі,
Його заживо тут поховано.
Вірний гусю мій,
Алип-Манаш і Кюмюжек-Аару (алтайська казка)
Полети, попливи,
Розгорни крило,
Щоб відомо всім на землі було
Про Алип-Манаша.*

Сірий гусак розпростер крила, полетів до стійбища Байбарака-богатиря.

10

Іще ніч не пішла, а вже біле, весняне світання небокрай і землю виствітлило. Зелена ранкова зірка зазирнула в димохід, і мила Ерке-коо, сестра Алип-Манаша, прокинулася, устала, взяла берестяне відро й пішла до річки по воду.

Нахилилась, черпнула відром і побачила у воді відображення сірого гусака. Глянула вгору, а сірий гусак летить у неї над головою.

Ерке-коо простягнула руки, спіймала гусака й принесла разом з берестяним відром до свого аїлу.

Гусак перевальцем на коротких пласких лапах підійшов до багаття, підняв крило, і богатир Байбарак прочитав виведеного кров'ю листа Алип-Манаша.

Заплакав Байбарак-батько, заголосила Ермен-чечен-мати, але як Алип-Манашу допомогти – вони не відали, в кого ради питати – не придумали.

Щира перлина – Кюмюжек-Аару сказала:

– Був у Алип-Манаша товариш нерозлучний, друг вірний Ак-кобен-богатир.

І послала Щира перлина свого брата каана Чурекея по допомогу до силача Ак-кобена.

Ледве каана Чурекея дослухавши, Ак-кобен на буланого коня скочив і поскакав до стійбища Байбарака-богатиря. Біля білого аїлу він спішився, коня до конов'язі прив'язав, сам поріг переступив, привітався, сірого гусака погладив і прочитав листа.

Байбарак-батько посадив богатира на почесне місце. Ермен-чечен-мати пригостила його кращими наїдками.

Власними руками замісила Ермен-чечен ячмінного коржа для Алип-Манаша. Слізьми оросивши, з наговором спекла.

– Слізьми моїми зрошене, сину дай силу богатирську,– примовляла вона, поки корж пікся.

Цього коржа, сльозами посоленого, з наговором спеченого, Ак-кобен за пазуху поклав і поспішив до буланого коня.

Ак-кобену коня Байбаран-богатир сам підвів, стремено подержати старий нікому не довірив. Ак-кобен в сідло скочив, на весь Алтай поклик його пролунав. Буланий кінь поскакав, полетів, копитами трави не торкаючись, від землі не відштовхуючись.

Скільки часу буланий кінь скакав, ніхто не зна. На який день до бурхливої ріки Ак-кобен примчав – ніхто не відає.

Побачив богатир берестяний човен, гучним голосом білого, мов лебідь, старого перевізника на ноги підняв. Переправився, старому не подякував. На буланого знову скочив і помчав, коня підганяючи.

Алип-Манаш і Кюмюжек-Аару (алтайська казка)

Біля краю ями Ак-кобен коня осадив, зверху вниз на Алип-Манаша подивився і, як барс, завив:

– Егей! Ти-и-и! Листа твого я від початку до кінця і від кінця до початку перечитав. Батькові з матір'ю ти поклон прислав, молодшу сестру згадав, Кюмюжек-Аару не забув. Лише для мене не знайшов привітного слова. Від мене тепер допомоги ждеш?!

Тут Ак-кобен спішився, обхопив руками велику гору и метнув її вниз, на Алип-Манаша. Важка гора богатира придавила. Лісиста вершина на сто сажнів над ямою здійнялася.

Ак-кобен на цю вершину здерся, на м'яку траву всівся, до могутнього кедра спиною прислонився, видобув із пазухи коржа, материнськими сльозами посолоненого, з наговором спеченого, і з'їв його.

Від того коржа Ак-кобен став у десять разів дужчий, ніж був. Сюди багатирем їхав, а звідси поскакав героєм. Високо голову підняв, переможну пісню заспівав. Так, з гучною піснею, примчав він до бурхливої ріки.

11

На березі сидів у берестяному човні білий, мов лебідь, старий. Він не їв, не спав, на вісті про Алип-Манаша чекав.

Ак-кобен стрибнув у човен, узяв коня за повід, сам від берега відштовхнувся і, не жаліючи горла, голосно запричитав, затужив:

– Алип-Манаше, вірний друже, я в живих тебе не застав. Біло-сірий кінь твій, розметавши гриву, на землі лежить. Сам ти, Алип-Манаше-богатирю, непробудним сном спиш, зронивши голову на рукав.

Висохлою рукою старий дістав із своєї торбини дев'ятигранну литу стрілу. Стріла потьмяніла, червона мідь позеленіла.

– Бачу, тяжко тобі ведеться, Алип-Манаше, – зітхнув старий. – Однак вістря у стріли ще не затупилось, якщо стрілу піском натерти, вона, як нова, засяє. Якщо Алип-Манашу допомогти, він живий устане.

Ак-кобен, голосно Алип-Манаша оплакуючи, шапкою сльози витираючи, узяв із смаглявої руки старого позеленілу стрілу в свою білу руку. З білих рук він стрілу впустив, стріла в чорній воді потонула.

– Стрілі, що впала, ізнов не сіяти, Алип Манашу-богатиреві живим не встати! – сказав Ак-кобен.

Вистрибнув із човна, скочив у сідло, заспівав-засвистав, до стійбища Байбаракового погнав свого коня.

Чи довго, чи недовго мчав, та ось бачить – стовпи диму, ніби дерева білі, неба торкаються. Аїли близько один до одного, ніби стоги сіна, поставлено, люди тут мирно живуть.

Ак-кобен кулаком очі потер, голосно заплакав. То на один, то на інший бік сідла падає, китичкою своєї шапки землю мете.

Під'їхав до Байбаракового аїлу, спішився, голову низько схилив, голосом тихим промовив:

– Алип-Манаша-друга я в живих не застав. Біло-сірий кінь його, розметавши гриву, на землі лежить, сам Алип-Манаш-богатир непробудним сном спить, зронивши голову на рукав.

Байбарак-батько і Ермен-чечен-мати свої сльози зі слізьми Ак-кобена змішали. Ласкава Ерке-коо одержу на собі подерла, коси шовкові розметала. Тихо плакала ні жона, ні вдова – Кюмюжек-Аару...

12

Алип-Манаш лежав у глибокій ямі, завалений кріпко-накріп- ко лісистою горою. Скільки разів сонце сходило, він не бачив, які сузір'я ночами небом блукали, він не знав. І коли навіть зірка з неба впала і, вдарившись об землю, стала конем, Алип-Манаш не почув.

Голосно заіржав біло-сірий кінь, тупнув передньою ногою, мцно задньою вдарив – важчезна гора навпіл розкололася. Чорна земля від дзвінкого іржання розвіялась.

Алип-Манаш зо дна ями побачив дно неба.

Алип-Манаш і Кюмюжек-Аару (алтайська казка)

– Доки ще тут у ямі сидітиму! – вигукнув Алип-Манаш.

Роз'ярився – дев'ять ланцюгів порвав, розлютився – дев'яносто дев'ять ланцюгів розірвав.

Кінь опустил у яму довгий, мов Чумацький Шлях, хвіст.

Алип-Манаш скочив, ухопився за кінський хвіст, але кінь витягнути богатиря із ями не зміг – хвіст обірвався.

Біло-сірий кінь, наче бик, заревів, наче ведмідь, заричав. Крізь ліси, по горах, по камінні, мов олень, побіг. З розгону вдарив копитом по залізній тополі. Високе дерево задрижало, гілками небо подряпало, на землю впало. Біло-сірий кінь притягнув дерево, зіпхнув його.

Алип-Манаш обхопив дужими руками могутній стовбур тополі, із ями вибрався, біло-сірого коня за шию пригорнув, заплакав:

– Я тобі нагайкою круп до кості розсік, рот вуздою порвав, а ти врятував мене, вірний мій коню.

Шерсть конева, омита сльозами Алип-Манаша, засріблилася, засяяла, хвіст виріс кращий від того, що був, заструменів, заяскрів, мов зорями пронизаний.

Алип-Манаш, вибачення в коня попросивши, став ще вродливіший.

Він підняв свою зброю з землі, скочив на коня і помчав до стійбища Ак-каана.

Семиголовий Дельберген у своєму гнізді на високій горі сидів. Побачив богатиря, побачив біло-сірого коня, скочив на Туу-сеззи, синього бика, і до стійбища поспішив.

На цілий день, на цілу ніч випередив він Алип-Манаша, з'явився до Ак-каана:

– Алип-Манаш ланцюги порвав, із ями вийшов і скаче сюди верхи на біло-сірому коні.

13

Ак-каан скликав ближні й дальні війська, сам на біло-чалому коні попереду всіх рушив. Поруч з батьком скакала на вогнен- рудому коні Ерке-каракчі. Кайчі-піснярі позаду неї на чорних інохідцях їхали. Ні на хвилину не замовкаючи, вони їй хвалу співали:

*Рука твоя, Ерке-каракчі,
Нехай не здригнеться,
Лук твій, Ерке-каракчі,
Нехай не схитнеться,
Стріла твоя влучна з ворогом
Хай не розминеться,
Меч твій, на зорях прокалений,
На льодниках гартований,
Об місяць нагострений,
Нехай не притупиться...*

Почувши цю пісню, Алип-Манаш коня підганяє, навстріч незліченному війську бистріше від птаха летить. Свистять списи, дзвенять стріли. Алип-Манаш списом ударить – і воїни падають, мов дерева од бурану, мечем змахне – і падає військо, мов трава скошена. Битви такої ніхто не видав, про бій отакий ніхто не чував. Біло-сірий кінь збивав кінних, топтав піших.

Крізь незліченне військо пробивав Алип-Манаш собі дорогу до Ак-каана, щоб зіткнутися з ним один на один. Ак-каан стояв під тисячолітньою тополею верхи на своєму біло- чорному коні, оголивши меча, що міг розтинати залізо й камінь.

Ніби гора з горою,богатирі зійшлися, наче блискавка з блискавкою, схрестились їхні мечі, розбилися на уламки й випали з рук, люто загукавши, пронизливо засвиставши, богатирі на конях уприутул з'їхалися, списом об спис ударили. Від того удару дзвін усю землю струснув, гори обвалилися, моря виступили з берегів.

Богатирі схопили один одного за коміри, аж земля і небо похитнулися. Коні в землю вгрузли по коліна. Коміри на шубах пообривалися.

Алип-Манаш лівою рукою схопився за пояс Ак-каана і висмикнув злодія з сідла. Правою рукою він високо підняв свій білий ніж і, розмахнувшись, розсік посередині тисячолітнє, тверде, мов скеля, дерево, запхнув у ту щілину Ак-каана, а дерево зав'язав вузлом.

– Довіку сиди тут, лютий Ак-каане. Сімдесят народів, що ти спустошив, нехай мирно ідуть тепер у свої краї, хай мирно живуть.

Алип-Манаш скаче, вперед не дивиться, назад не оглядається.

Він дивиться на гнівну Ерке-каракчі. Брови її вигнуті, мов тугий лук, з очей блискавки сиплються. Меч у її руці виблискує, виграє, правих і винних поражає.

Алип-Манаш глянув на Ерке-каракчі, і меч випав з її рук.

Алип-Манаш поруч з вогненно-рудим конем свого біло-сірого пустив, на Ерке-каракчі ще раз поглянув:

– Перед небом і землею завше разом бути присягалися – ти клятву порушила. Нерозлучними бути общялися – слова ти не дотримала. Несподіваним сном поверженого, мене ти не пощадила, ланцюгами окутого, мене ти покинула.

Алип-Манаш і Кюмюжек-Аару (алтайська казка)

Підняв нагайку і вдарив Ерке-каракчі.

Слова у відповідь вона не мовила, на удар ударом не відповіла. Цвѣохнула вогненно-рудого коня і помчала невідомо куди.

Алип-Манаш наздогнати її не захотів, у полон взяти не зажадав, до відважних воїнів обернувшись, промовив:

– Я не з вами боровся, на вас не маю серця, данини-викупу не вимагатиму. Помсти моєї не бійтеся, наздогнати мене не надійтеся. Але якщо в бою доведеться нам зітнутися – пощади не ждіть, помилування не просіть.

Алип-Манаш повернув коня і поскакав до рідного стійбища.

Кінь мотнув головою, помчав. Бистріше птиці летіли, вітрові їх не здогнати. Щойно ранкова зоря на гриві у коня заграє, як вечірнє сяйво місяця, подібно до паморозі, вже мерехтить на хвості. Коли біло-сірий кінь по м'якій землі мчав, озера виникали там, куди ступали його копита. Коли по камінні скакав, іскри злітали з-під його копит і зірками розсипалися по небу. Передніми ногами перебираючи, задніми пританцьовуючи по краю прірви, біг кінь, через прірви стрибав. Чуткими вухами стриг – ніби ножицями на бігу хмари розтинав-розганяв. Ось який він був, біло-сірий красень цей кінь.

Та коли примчав на берег бурхливої ріки, перекинувся кінь на худючого лоша дволітка. Сам богатир Алип-Манаш на лисого горбуна Тас-Таракая обернувся. Борлак спереду підборіддя випинається, горб вище голови, патли з потилиці через лисину на лоб звисають.

Однак старий перевізник розгледів під тими патлами палкі очі:

– Е-е, Тас-Таракає, богатир Алип-Манаш чи не сином тобі доводиться?

Усміхнувся лисий горбун:

– Ніколи ще в моєму аїлі не сміялися, не плакали діти.

– Е-е, Тас-Таракає, богатир Алип-Манаш чи не братом тобі доводиться?

– Ні, братів у мене не було. Переправте мене, дідусю, на І той бік.

– Гарзд, сідай.

Тас-Таракай стрибнув у човен, лоша слідом попливло.

– Е-е, Тас-Таракає, про богатиря Алип-Манаша невже тобі не доводилося нічого чути?

Відповідає старому Тас:

– Багато пісень про богатирів народ співає. Про Алип-Манаша заспівати кайчі-пісньора не знайшлося.

Білий, мов лебідь, старий брови високо скинув, потім доку– І пи звів і мовив:

– Зараз про подвиги Алип-Манаша пісень не співають, І згодом заспівають.

І видобув старий із своєї торбини дев'ятигранну стрілу.

Вона, як сонце, сяяла, блиском своїм очі пекла.

– Цю стрілу мені Алип-Манаш подарував. «Живий я чи І мертвий – по цій стрілі дізнаєтесь»,– сказав. Цю стрілу І богатир Ак-кобен у річці втопив; довго шукав я її. Три дні І тому з дна річки підняв, уже вона бурою травою обросла,

І позеленіла. Та сьогодні вона в мене в руках раптом, як нова, І задзвеніла, засяяла. Дивись! – Старий потер стрілу своїм рукавом.

Стріла була пряма і яскрава, як сонячний промінь.

Пристав човен до берега. Зістрибнув Тас-Таракай на кам'яний розсип і обернувся Алип-Манашем. Поруч із ним гризе вудила біло-сірий кінь.

Побачивши богатиря, старий перевізник упав на коліна:

– Світло моїх очей, тепло моїх грудей, Алип-Манаше! Твій друг Ак-кобен сьогодні весілля справляє. Він Щиру перлину в жони бере.

Очі Алип-Манаша сповнилися гніву. Знову обернувся він лисим горбуном Тас-Таракаєм. Кінь знову худим лошам став. Верхи на цьому худющому лошати потрохикав Тас-Таракай до стійбища богатиря Байбарака.

14

На широкій галявині, де в зеленій траві золотом жахтять весняні квіти, почув позад себе Тас-Таракай кінський тупіт. Обернувся і побачив – то скаче на своєму чалому коні молодий красень Чурекей, рідний брат Щирої перлини.

– Куди поспішаєш, Тасе! – гукнув каан Чурекей, порівнявшись із худим лошам.

– На великий бенкет у стійбище Байбарака-богатиря.

– Ейт! Тйох! – крикнув каан Чурекей.– Загинув мій родич, славний Алип-Манаш. Тепер більш нічого великого не побачимо.

Тас-Таракай голову опустив, сльози косицями втирає.

– За чим плачеш, Тасе?

– Себе оплакую. Був би я не такий, як є, зміг би подивитися на сестру твою Кюмюжек-Аару.

– Якщо мого коня наздоженеш, сестру мою побачиш, Тас-Таракає! Якщо разом на бенкет приїдемо, на одну кошму з тобою сядемо, Тас-Таракає! Із одного казана м'ясо їстимемо, із однієї чаші араку питимемо, Тас-Таракає. Коли Кюмюжек– Аару із аїлу вийде Ак-кобенового коня сідлати, ми з тобою разом, Тас-Таракає, подивимося на її біле лице, на її чорний чечедек, сімома шовками розшитий. Цей чечедек вона в день весілля з Алип-Манашем одягала. Цей чечедек і тепер не зняла.

Широкою, легкою ступою біжить чалий кінь каана Черекєя, версти копитами міряючи. Худе лоша теж дріботить-поспішає, на ходу спотикається. Горбатий Тас лоша лозинкою поцвьох– кує, коротенькими ніжками своїми його підганяє.

Дев'ятилітній чалий кінь каана Чурекея далеко вперед умчав! Крупною риссю рівно, красиво й невтомно біжить.

Однак худе лоша-малятко, кульгаючи та спотикаючись, баского коня обігнало на версту, попереду скаче. Каан Чурекей свого скакуна нагайкою огрів. Чалий кінь, як беркут, звився, не побіг – полетів. Тас-Таракаєве лоша збоку обійшов, далеко позаду себе залишив і так само невтомно попереду біжить.

Лошатко сяк-так, підстрибом, трюхикає-кульгає, головою мотає, вухами перебирає, куцим хвостом оводів відгонить. Тас-Таракай тонку березову лозинку підняв, замахнувся, худе лоша стрепенулося, і ось воно знов попереду дев'ятилітнього чалого коня біжить, копитцями постукує.

Так, забавляючись, швидкістю своїх коней похваляючись, прибули водночас каан Чурекей і Тас-Таракай на стійбище Байбарака-богатиря.

На стійбищі людей – як дерев у тайзі, як мурахів у мурашнику. У казанах коні, бики і барани, дикі козли і олені цілими тушами варяться. Кайчі на дудках-шоорах, на двострунних топшуурах, на милозвучних комисах грають, густим голосом гучні пісні співають, губами висвистують – синиць і зозуль, джмелів і коників наслідують.

Жінки хороводи водять. Бігуни змагаються з бігу, борці силою міряються, вершники кіньми вихваляються. Юнаки ігрищами молодецькими гостей розважають. Вовками і кіньми вирядившись, хвацькість свою показують. Вовк

намагається коня з табуна викрасти, жеребець повинен коня у вовка відбити, назад у табун непошкодженого повернути.

Горловим суворим голосом кайчі співати не втомилися.

Героїв величаючи, про Алип-Манаша згадали: «Ніхто його в бігу, бувало, не обжене, ніхто в боротьбі, бувало, не здолає. Ак-кобен-вовк в Алип-Манаша-богатиря ніколи коня викрасти не міг...»

Ці пісні слухаючи, Тас-Таракай голову похнюпив. М'яса жирного не їсть, лою теплого не п'є, куруту копченого не куштує, запашної араки не ковтає.

15

Мила Кюмюжек-Аару в білому шестигранному аїлі сидить. Волосся її, що як перлини посивіло, сяєвом сріблястим юне лице осяває, шість жінок у шість кіс його заплітають, вроду І нареченої піснею величають.

Тас-Таракай тихо двері відчинив і, стоячи на порозі, протяжно-жалібно заспівав:

Перлинові коси

У два ряди заплітаєш, Кюмюжек-Аару.

Молодого друга

Чи давно ти знайшла, Кюмюжек-Аару?

Крізь сльози ледь чутно вона відповіла:

У два ряди коси Не я заплітаю,

Друга милого Не я покинула...

Ак-кобен, почувши пісні, вийшов, закричав:

– Голову я твою, Тас-Таракає, відріжу, до ніг приставлю, і ноги одірву, до голови прикладу! Йди геть, поки цілий!

Схопив Тас-Таракає за комір і перекинув через сім гір, за сім морів. Та піднята рука Ак-кобена ще не опустилась, а Тас-Таракає уже знову тут, знову він свою пісню густим голосом веде:

Із казана з сімома вушками Ак-кобен буде їсти.

На постелі з шістьома повстинами Ак-кобен буде спочивати.

Із улюбленої чаші Алип-Манашу чаю не пити.

На білій постелі Алип-Манашу місця нема.

Кюмюжек-Аару відповіла:

Із золотого казана

Буду добрих людей годувати,

Білу постіль з шістьома повстинами

Для Алип-Манаша послано.

Відштовхнувши жінок, Кюмюжек-Аару підвелася, випросталась. її коси розсипались, униз потекли, як перлинові струмки, обличчя зарожевіло, як весняний куц маральника. Тас-Таракай запитує:

Якщо біло-сірий кінь жив,

Що буде?

Якщо Алип-Манаш жив,

Що буде?

Кюмюжек-Аару, очей не сміючи підвести, відповідає:

Біло-сірому коневі

Золоту шерсть пригладжу.

Алип-Манаша милого

Пригорну і поцілую...

Тас-Таракай драну шубчину з плечей скинув, плечі розпрямив, і ось поруч із Щирою перлиною сам Алип-Манаш став.

Ак-кобен від люті– обернувся сірим журавлем і полетів.

Алип-Манаш пустив йому вслід бистру стрілу. Стріла не вбила журавля, лише по тімені його ковзнула й слід там свій назавжди залишила.

Алип-Манаш з усього Алтаю людей на свято скликав. Усі ворогуючі племена Алтаю помирились, усіх в один великий народ зібрав.

Вічно в піснях живи, ясний богатирю мій, пам'ять про твої подвиги людей тішить, надію в слабкі серця вселяє, відваги людям додає.

Джерело: <https://derevo-kazok.org/alip-manash-i-kjumjuzhek-aaru-kazka.html>

Біла та чорна наречені

Брати Грїмм

Вийшла якось одна жінка із своєю донькою і падчеркою на поле – трави нарізати, і з'явився до них Господь Бог у подобі жебрака і питає:

– Як мені ближче пройти в село?

– Якщо хочете дізнатися дорогу, – відповіла мати, – самі її й шукайте.

А донька додала:

– А якщо ви боїтеся, що дороги вам не знайти, то візьміть собі поводиря.

А падчерка та й сказала:

– Бідний чоловіче, я тебе проводжу, йди разом зі мною.

Розлютився Господь Бог на матір і на доньку, відвернувся від них і зачарував їх: стали вони чорні, як ніч, і потворні, як гріх. А до бідної падчерки був

Господь милостивий, – він пішов разом із нею і, коли вони підходили до села, дав їй своє благословення й сказав:

– Загадай собі три бажання, і я їх виконаю.

І сказала дівчина:

– Хотілося б мені стати такою ж прекрасною та світлою, як сонечко, – і раптом стала вона світлою й прекрасною, як день.

– А ще мені хотілося б мати гаманець із грошима, який би ніколи не ставав порожнім.

І дав їй Господь Бог такий гаманець, але сказав:

– Не забувай про найголовніше.

Дівчина сказала:

– А ще хотілося б мені, коли я помру мати на небі вічний спокій.

І це було їй теж обіцяно, а потім Господь Бог із нею попрощався.

Тільки прийшла мачуха із своєю донькою додому, бачить – стали вони обидві чорні; як вугілля, і ще потворні, а падчерка стала світла та прекрасна. І стала тоді мачуха серцем ще більш зла, і було в неї тільки одне на думці, як би зробити падчерці образу якусь і лихо.

А був у падчерки брат, звали його Регінер; вона сильно його любила й розповіла йому все, що сталося. Ось якось Регінер їй і каже:

– Мила сестро, я хочу написати твій портрет, щоб я міг тебе завжди бачити: адже любов моя до тебе така велика, що мені хотілося б на тебе дивитися безупинно.

І вона відповіла:

– Але я прошу тебе цього портрета нікому не показувати.

І ось зробив він портрет своєї сестри й повісив його у себе в кімнаті. А жив Регінер у королівському замку, де служив кучером. Кожного дня підходив він до портрета і дякував Богові за щастя, дароване його дорогій сестрі. Але померла в цей час у короля, де він служив, дружина, а була вона така красуня, що у всьому світі не можна було знайти такої, яка могла б бути такою ж красивою, і король був дуже сумний через це. Але придворні слуги помітили, що кучер кожного дня стоїть перед прекрасним портретом і милується ним, і стали йому заздрити» і сказали про те королю. Король наказав кучерові принести йому цей портрет. Коли він побачив, що вона у всьому схожа на його померлу дружину, тільки, мабуть, ще прекрасніша за неї, то дуже її покохав. Він наказав покликати до себе кучера й спитав, хто змальований на цьому портреті. Кучер сказав, що це його сестра. І вирішив король одружитися тільки з нею, дав кучерові карету і коней, пишне золоте вбрання і послав його привезти обрану ним наречену. Коли Регінер

прибув з таким дорученням, його сестра зраділа, а Чорнявка – та стала заздрити її щастю, сильно розлютилася й каже своїй матері:

- Що ж це за чаклунство, коли ви не можете надати мені подібного щастя!
- Заспокойся, – сказала стара, – буде і тобі щастя.

І за допомогою чарівництва вона так затьмарила очі кучерові, що він став майже сліпий, а білій нареченій вона заклала вуха, і та майже нічого не чула. Потім сіли вони в карету, спочатку наречена в пишному королівському вбранні, а за нею мачуха із своєю донькою, а Регінер сидів на передку і правив. Проїхали вони деякий час, і крикнув кучер:

- Загорнися ти, сестрицю,
- Щоб дощем не замочило,
- Щоб пилюкою не вкрилась,
- Щоб красунею прийти до короля.

Спитала наречена:

- Що це сказав мій милий братик?
- Ах, – відповіла стара, – це він сказав, щоб ти зняла з голови свій золотий весільний вінець і віддала б його сестрі.

Зняла вона з себе весільний вінець, одягла його на Чорнявку, а сама залишилася з непокритою головою. Поїхали вони далі; і невдовзі брат крикнув знов:

- Загорнися ти, сестрицю,
- Щоб дощем не замочило,
- Щоб пилюкою не вкрилась,
- Щоб красунею прийти до короля.

Спитала наречена:

- Що це сказав мій братик?
- Ах, – відповіла стара, – він сказав, щоб ти визирнула з карети.

А проїжджали вони саме в цей час через міст над глибокою рікою. Тільки піднялася наречена і висунулась із карети, як викинули вони її звідти, і впала вона в середину ріки.

І в ту мить, коли вона потонула, впливла з дзеркально-ясної води білосніжна качка і попливла вниз по річці. Брат нічого цього не бачив і продовжував правити конями. Нарешті вони підїхали до королівського замку. Привів Регінер до короля дівчину Чорнявку, немов свою сестру, – він думав, що це вона і є насправді, адже в очах у нього тьмарилося, йому було видно тільки, що виблискувала на ній золота сукня. Побачив король страшну потворність своєї несправжньої нареченої, сильно розлютився і наказав кинути кучера в глибоку

яму, що була повна гадюками й іншими зміями. Але стара відьма змогла все ж таки оплутати короля і за допомогою своїх чар так – Ах, – відповіла стара, – це він сказав, щоб ти зняла з голови свій золотий весільний вінець і віддала б його сестрі.

Зняла вона з себе весільний вінець, одягла його на Чорнявку, а сама залишилася з непокритою головою. Поїхали вони далі; і невдовзі брат крикнув знов:

– Загорнися ти, сестрицю,
Щоб дощем не замочило,
Щоб пилюкою не вкрилась,
Щоб красунею прийти до короля.

Спитала наречена:

– Що це сказав мій братик?

– Ах, – відповіла стара, – він сказав, щоб ти визирнула з карети.

А проїжджали вони саме в цей час через міст над глибокою рікою. Тільки піднялася наречена і висунулась із карети, як викинули вони її звідти, і впала вона в середину ріки.

І в ту мить, коли вона потонула, випливла з дзеркально-ясної води білосніжна качка і попливла вниз по річці. Брат нічого цього не бачив і продовжував правити конями. Нарешті вони під'їхали до королівського замку. Привів Регінер до короля дівчину Чорнявку, немов свою сестру, – він думав, що це вона і є насправді, адже в очах у нього тьмарилося, йому було видно тільки, що виблискувала на ній золота сукня. Побачив король страшну потворність своєї несправжньої нареченої, сильно розлютився і наказав кинути кучера в глибоку яму, що була повна гадюками й іншими зміями. Але стара відьма змогла все ж таки оплутати короля і за допомогою своїх чар так

засліпила йому очі, що він залишив у себе і її, і доньку, навіть Чорнявка здалася йому гідною, і він насправді з нею одружився.

Якось увечері, коли чорна наречена сиділа у короля на колінах, припливла біла качка н ринві до кухні й каже кухарю:

– Вуглики в печі розворушіть,
Дайте мені пера просушить.

Кухар так і зробив, розвів для неї в печі вогонь; з'явилася качка, сіла біля пічки, обтрусилася і почала дзьобом, пір'я собі пригладжувати. Сидить вона, і так приємно їй відпочивати, і ось питає вона:

– Що робить брат мій Регінер?

Відповів кухар:

- Сидить він у глибокій ямі,
 З гадюками та вужами.
 Питає качка ще:
 – Що робить чорна відьма в домі?
 Відповідає кухар:
 – Сидить, милується,
 З королем цілується.
 І сказала качка:
 – Нехай це не справдиться! – і попливла по ринві.

Наступного ранку вона з'явилася знов і задала ті ж питання, і третього вечора теж. І не міг кухар утриматися, пішов і розповів про все королю. Захотілося королю все це побачити самому. Він прийшов наступного вечора туди, і, коли качка просунула голову із ринви, він схопив меч і відрубав їй голову. Миттю обернулася вона прекрасною дівчиною і була дуже схожа на портрет, писаний з неї братом. Зрадів король, а через те, що стояла вона мокра та гола, то наказав він принести дорогі сукні і наказав її одягти. Тут розповіла вона йому, як обманули її хитрістю і підступністю і кинули в ріку; і першим її проханням було, щоб витягли її брата із зміїної ями. Король виконав її прохання, увійшов в кімнату, де сиділа стара відьма, і спитав:

– Скажи, на що заслуговує той, хто зробив ось це і це? – і розповів їй усе, що було.

Але відьма була така засліплена, що нічого не зрозуміла, і сказала:

– Він заслуговує того, щоб його роздягли догола і кинули в діжку, що уतिकана цвяхами, запрягли в ту діжку коня й пустили б її на всі чотири сторони.

І все це з нею і її донькою Чорнявкою було зроблено. А король одружився з білою прекрасною нареченою й нагородив її вірного брата.

Джерело: <https://derevo-kazok.org/bila-ta-chorna-narecheni-brati-grimm.html>

Казка про царівну Несміяну та Івана

Олександр Пушкін

Незорий білий світ!
 Їдеш, дням втрачаєш лік...
 Оглядаєш все здаля:
 Велетенська в нас земля!

Різний тут народ живе,
 Оповідки всяк веде.
 Є тут бідні і багаті,
 Є – життя не зовсім раді.

Хтось – щасливий, а хтось – ні...
 Щастя в чім? – скажіть мені.
 Приповідка – це. За мить –
 Починаю говорити.
 Про царівну Несміяну
 Й про відважного Івана!
 Про добро та ласку
 Розповім вам казку!
 Якось рано навесні
 В невідомій стороні
 Із усіх-усіх усюд
 Був зібрався чесний люд
 Подивитись, як рида
 Рідна донечка царя –
 Несміяна молода.
 Цар звелів видать указ,
 Що оголосили враз:
 «Донечка єдина наша –
 Не знайти на світі кращу!
 Та біда: наша дівиця
 Не уміє веселитись,
 Не уміє посміхатись
 І не знає, як сміятись.
 Сльози ллє з ранку до ночі,
 Може виплакати всі очі!
 Оголошую указ
 Й відчиняю свій палац,
 Щоби кожен, хто бажає
 І від суму ліки знає,
 Міг царівну звеселити!
 Щоби сльози вона лити
 Неодмінно припинила,
 Плач в минулому лишила!
 Хто царівну ізцілить,
 Хто її розвеселить –
 То цей добрий молодець
 З нею піде під вінець!

А щоби мати на те причину –
 Царства свого половину
 На весілля віддаю,
 А у спадок – дам свою!»
 Тож зібрались чесні гості
 У палаці на помості:
 Принци, діти королів,
 Графи та князі багаті –
 Всі прийти у місто раді.
 Сподіваються везіння,
 Демонструють свої вміння:
 І бояри, і купці,
 Навіть блазні та митці
 Успіх всі бажають мати –
 Спадкоємцем царства стати!
 А Іван був – не царевич,
 Не король, не королевич,
 Він – Землі своєї син,
 Бідний хлопець-селянин.
 Оженитись звелів батько
 Та знайти дружину хвацько.
 Про указ царя дізнався,
 До Івана він звертався:
 «Є царівна молода,
 Та біда в неї одна:
 Та нещасная дівиця
 Не уміє веселитись,
 Стогне, плаче день від дня –
 Не втіша її рідня.
 Треба научить дівицю
 Не печалитись й не злитись,
 Не ревіти й не ридати,
 А від радості сіяти,
 Посміхатись, в щасті жити,
 Не сваритись, світ любити!
 Зможеш засіб відшукати –
 То царю ти станеш – зятем!

Порятуєш усе царство,
 То ж старатись дуже варто.
 Аби весь в країні люд
 Став щасливим –
 Рушай в путь!»
 Іван з батьком попрощався
 І швиденько в путь зібрався.
 Ось дістався до столиці.
 Тут народу – ніде дітись!
 Прийшов хлопець до палацу –
 Вітру ніде розгулятись –
 Шуму, людям нема краю –
 Всі смішать царівну мають!
 З усіх сил її втішають:
 Хтось – на голові стоїть,
 Хтось – співає, хтось танцює,
 Хтось віршики декламує.
 А людей по сто за день
 Співають їй смішних пісень!
 В Несміяни з кожним днем
 На обличчі – біль та щем.
 Почина вона журитись
 І від суму вбік хилитись:
 «Ну й набридли гості ці!
 Як же гірко на душі!
 Та невже у цілім світі
 Немає ліків мені?
 В залу тут зайшов Іван.
 Зачарований красою
 Несміяни молоді,
 Робить він низький уклін
 І присутнім каже він: «Здрастуй, царю,
 Славний государю!
 Здрастуй, добрая царице!
 Здрастуй, любая дівице!»
 Як побачила Івана
 Несміяна – зразу встала

І промовила плаксиво:
 «Як я хочу бути щаслива!
 Я ж – нещасна! Просто жах!
 І топлю біду в сльозах.
 Я не тішуся багатством,
 Ні рідні, ні слугам я
 Не радію день від дня!
 І одежа, й усе злато –
 Все набридло! Хоч багата,
 Та нещасніша за всіх
 Якщо ліки є на світі,
 Щоб мене розвеселити
 Я готова їх спожити,
 Щоби слізеньки не лити!»
 Дивиться Іван їй в очі
 Й тихо-ніжно їй шепоче:
 «Ти чарівна, мов зоря –
 Донька славного царя!
 Та красу закрили хмари,
 І дощі її сховали.
 Щоб змогла ти знов навчитись
 Не печалитись й не злитись,
 А любити й посміхатись,
 Ніжно й лагідно сміятись –
 Ліки добрі я знайшов.
 Вільний вітер поруч йшов
 І мені сказав тоді:
 «Там, де сонечко встає,
 Чарівна країна є,
 В місці, де гірська долина,
 Джерело тече Первинне!
 У його чарівних водах
 Починається озерце –
 Яке втішить кожне серце.
 Хто в те озеро погляне –
 Жить по-новому він стане!
 Хто водицю ту поп'є –

Той щасливо заживе!
 Якщо хочеш ти живої
 Випити водиці тої,
 Щастя-радість знов знайти –
 Вирушай зі мною ти!
 Слуг з собою не бери,
 Не потрібні там вони.
 Попрощатись не забудь ти з батьками
 То ж – у путь!
 Сльози вдома залиши –
 Бо зашкодять нам вони:
 Із слізьми не хватить сил
 Подолати шлях в той мир.»
 Тут царівна Несміяна
 Здивувала всіх неждано:
 Плакати зразу перестала,
 Матір-батька – цілувала,
 Вже не плаче, не ридає,
 Озеро знайти бажає!
 ... Йдуть та йдуть... Перед собою
 Бачать ліс, що став стіною.
 Вітер виє, хмарки аж дмуться
 І дощем на землю ллються.
 Несміяна плаче, стогне:
 «Ой, навіщо вітер гонить
 Ції хмари з далини –
 Намочили нас вони...
 Дощ так само, як і я
 Плаче й плаче без кінця!»
 А Іван відповідає:
 «Дощ – не плаче, не ридає,
 Напуває він усіх:
 Оцей дуб і той горіх,
 Травку, квіти всі живі
 І дерева лісові!»
 Глядь – на маленькому горбочку
 Бачать мишку, що з нори

Утекла скоріш сюди,
 Аби дощик не залив,
 І без житла не лишив...
 Тут царівна закричить: «Миша!»
 Та уся тремтить –
 Я би втратила свідомість,
 Та не знаю, куди впасти
 Щоб від вод цих не пропасти!...»
 Каже їй Іван в той час:
 «Мишку порятуєм враз!
 Затопило мишці нірку.
 Допоможем їй на гірку
 Ми швиденько перейти.
 Лиш не бійся мишку ти!»
 Взяв на руки він сіреньку,
 Погладив її ніжненько,
 Переніс мишку по броду
 На омріяну свободу!
 Мишка дякує Івану:
 «Я ще вам в нагоді стану!»
 ... Зійшло сонце, стало жарко...
 Несміяні знову тяжко...
 Стогне: «Треба відпочити –
 І тоді діла вершити!»
 Тільки сіли відпочити,
 Почала вже знову нити:
 «Ой, нестерпна ж ця спека!
 Шкода – домонька далеко...
 Я стомилась! Злий комар
 Ледь мене не розірвав!
 Їсти хочу! Яка мука!
 Чи корисна ця наука?...»
 Їй відказує Іван:
 «Лиш послухай. Пораду дам:
 Якщо хочеш стати царицею
 І щасливою дівцею –
 Вмій собою володіти!

Якщо скаржишся на втому, –
 Йди тоді мерщій додому!»
 Тут царівна присмирніла,
 Слова мовить не посміла...
 Руку їй Іван дає,
 І з собою в ліс веде.
 Ось ідуть – і бачать: птаха
 В небесах летить, кружляє
 Й щось тривожно промовляє.
 Кличе їх: «Сюди! Сюди!
 Більшої нема біди!
 Пташеня моє маленьке
 Випало з гнізда, бідненьке!»
 По траві воно біжить,
 Крилечками лопотить...
 Несміяна каже так:
 Наївний же оцей простак!
 Глянь, Іване, це ж – дива:
 Їжа йде до нас сама!...»
 Тяжко знов Іван зітхає
 Й тихо їй відповідає:
 «Що ж ти, милая дівице,
 Не бачиш, як плаче птиця!
 Пташеня мале в цей час
 Покладемо в гніздо враз!»
 «Та я ж лазити не вмію!»
 «То сідай мені на шию!»
 І в ту ж мить
 Несміяна вже сидить
 У Івана на шиї,
 В руку пташечку бере
 Та в гніздо її кладе!
 ... І тут диво дивне збулось:
 Несміяна посміхнулась!
 Наче сонце із-за хмар
 Шле промінчик світлий нам!
 Птаха радісно літає,

Біля пташенят кружляє.
 І співає: «Вдячна Вам!
 За добро сповна віддам!»
 А Іван простує далі –
 В світ, де не бува печалі.
 Несміяну учить він:
 «В серці є диво-світлиця.
 Там – любов душі родиться,
 Ніжним сонечком іскриться,
 Світлом ясним промениться!
 Якщо жити не для себе,
 Всіх і все навкруг любити
 Здатен буде цілий вік
 Жити в щасті чоловік!»
 Час обідати настав,
 Іван вогнище розклав,
 Трави різні він зриває –
 В казанок їх укидає,
 Швидко варить над вогнем,
 Почастує він борщем.
 Несміяні додає:
 «Ось – готова їда є!
 За обід ти не кепкуй
 Борщ із крапиви смакуй...»
 Несміяна борщ поїла
 Й трішечки звеселіла.
 Знову рушили у путь.
 Йшли та йшли – і не сідали...
 Тут і сутінки настали,
 Несміяна запитала:
 «Де ж тут спати? Скрізь – земля!
 Стомилася дуже я!
 Як же бути, що ж робити?» –
 Несміяна стала нити...
 А Іван жупан знімає,
 Для царівни розстеляє,
 Каже він тихенько їй:

«Чим погана ця постіль?
 Тут прекрасно можна спати!
 З-за дрібниць не сумувати!
 Просто – ляж тут на боку
 Та стули очиці!
 Як захочеш – то присниться
 Твій палац та цар й цариця!
 Казку поки розповім...
 ... Сну спокійная ріка
 Тече з неба, з далека,
 Тож заходь у води ті –
 Не теплі й не крижані...
 В них сокритий Світ Первинний,
 Ти побачиш Світло дивне,
 Що із вод стрімких сія!
 Це не вигадка моя!...»
 Несміяна здивувалась
 І хутенько спати вклалась –
 На розстелений жупан,
 Що поклав його Іван...
 Тож спокійно спочивала,
 Поки сонечко не встало!»
 ... Засяяли небеса,
 Розквітла Землі краса!
 Тут Іван царівну будить:
 «Подивись – щось зараз буде!
 Сонечко ясне встає!
 День прекрасний настає!»
 Несміяна вже кричить:
 «Спати хочу! Бік болить!
 Та й іще – така рань!
 Я не можу! Ну, відстань!»
 А Іван не відстає
 Та знов руку подає.
 Каже їй: «Ти дарма зараз лежиш –
 Щастя ти своє проспиш,
 Дня прекрасного світання,

І природи дивування
 Не побачиш, Несміяно!
 Тут – прекрасна є поляна,
 На якій істоти всі
 Аж купаються в весні!
 Птахи – нам пісні співають,
 Ними Бога прославляють,
 Радість та любов несуть –
 Цю Найвищу Божу суть!
 Вийшла діва на поляну...
 Говорить вона Івану:
 «Так... Прекрасний білий світ!
 Я ж... – не знала стільки літ!...»
 Сонце із-за лісу сходить...
 Несміяна – зір не зводить!
 Дивиться – навіть не диха!
 Щастя у очах та втіха!
 ... День за днем біжать, спішать...
 Що не день – то справжній скарб
 Життя доброго й простого
 На землі, творимій Богом...
 Так удвох вони ідуть,
 І розмовоньку ведуть...
 Вдалині лежать поля
 Вся – завітчана земля...
 Тут царівна і говорить:
 «Пахощі мене полонять!
 Квіти тут – як уві сні.
 Подаруй букет мені!»
 «Несміяно, подивись:
 Всі квіток поля – твої!
 Всі вони – тебе стрічають
 І голівками кивають,
 Заворожує твій зір
 Витканий з любов'ю вбір!
 Тож навіщо квіти рвати,
 Заставляти їх вмирати?...

Зрозуміти маєш ти:
 Всім – життя дарує Бог,
 Є для кожного свій строк!
 Їх не смій вбивати марно,
 Зрозумій це дуже гарно!
 А поки – пробач мені:
 Я відмовлю в цім тобі» –
 Це сказав Іван й знітився
 І, звичайно, засмутився...
 Подививсь в очі коханій –
 Несміяні довгожданій.
 Та царівна – не сердилась,
 Не гнівилась і не злилась,
 Лиш взяла його за руку,
 Подякувала за науку.
 Тихо поряд з ним пішла...
 Втішена добром душа...
 ... Далі вдвох вони ідуть.
 Будь щаслива, їхня путь!
 Хоч царівна й утомилась –
 А зовсім не засмутилась,
 Веселішою вже стала,
 Сум із личенька прогнала.
 На сонечку – загоріла!
 І серденьком звеселіла!
 Мовила: «Полюбивши тебе,
 Змінила я себе!
 Нащо далі нам іти? –
 Поясни мені це ти.
 Вже давно не плачу я,
 Володію я собою,
 Посміхаюся з тобою,
 Бо кохаю тебе я!
 Ти мене преобразив,
 Дивним щастям наділив!
 І якщо тобі я мила –
 Виконай мою ти волю:

Розділи зі мною долю!
 За дружину – візьми
 І підем додому ми!»
 Та Іван їй відповів:
 «Твоє серце – правду знає!
 Від душі тебе кохаю,
 Усім серцем я люблю!
 Ти назад не оглядайсь:
 Ще пригод багато в нас!»
 ... В ліс густий вони заходять,
 Де й стежиночки нема...
 Тиша тут стоїть німа...
 Лиш здалеку-здалека
 Чують сумні звуки:
 То ведмедиця сумна
 Стогне із розпуки...
 Синочка любого шукає,
 В щілинку кожну заглядає...
 «Синку-ведмедика мій!
 Додому ти біжи мерщій!»
 А синок її малий,
 Впав в мисливську яму,
 Звідки кілки гострі стирчать,
 Смертю кожному грозять...
 Ведмедик між них лежить,
 Перелякано тремтить,
 Вибратись не може сам,
 Тихо плаче: «Мамо! Мам!...»
 За корінь тут Іван схопився,
 До ведмедика спустився,
 На руки його підняв,
 Мотузкою обв'язав.
 Царівну кличе він: «Візьми
 Мотузку міцно – і тягни!»
 Так ведмедика врятували із ями
 Й понесли мерщій до мами.
 А малий побачив неньку –

Пригорнувся до серденька...
 І злякана ведмедиха
 Вже щаслива: яка втіха!
 Каже вдячно їм обом:
 «За добро сплачу добром!»
 І вклонившись низенько,
 В ліс попленталась тихенько,
 За нею біг маленький...
 ... Йван з царівною ідуть,
 Щиру бесіду ведуть.
 Каже їй Іван про те,
 Що не даром ми живем:
 «Богом послане Творіння –
 Людям всім на просвітління!
 Хто любов в душі пізнав –
 Той на шлях правдивий став!
 І про Бога тут казати
 Я не буду забагато.
 Адже Він – всьому Отець,
 Повелитель та Творець!
 І Божественний Закон –
 Це основа із основ!
 Хто Закон ДАРУВАННЯ ЛЮБОВІ знає –
 Того лихо не спіткає!»
 Царівна слухає його
 І знов його питає:
 «Ти про Бога розказав,
 Неначе видів його сам!
 Неначе чув його слова!
 Не йме чомсь віри голова...»
 Їй Іван відповідає:
 «Тут ніяких див – немає:
 Він – Божественний Отець,
 Всього суцього Творець –
 Його бачу, як тебе!
 Він у кожному живе!
 На закличну людську мову

Він завжди прийти готовий:
 Щоб добром допомагати
 І до себе направляти!
 ... Царівні не нудно в путі,
 З Іваном – їй легко іти!
 І жити стає їй миліш,
 Щодня на душі веселіш!
 Душа вся любов'ю цвіте –
 Як сяйво зорі золоте!
 Їдуть вони, а тут ріка:
 Хвилі котить здалека!
 Бачать – в річці гине сом,
 По воді він б'є хвостом,
 Загребли рибальські сіті –
 Найнещасніший на світі...
 Іван сома у той час
 Від смерті порятував враз:
 Сіть, в яку сомик попався,
 Він розплутав-розв'язав
 І пустив сома у воду
 На омріяну свободу!
 Сом тоді і каже їм,
 Любим рятівникам своїм:
 «В цій ріці тече вода,
 Не проста, а чарівна.
 Починається вона
 Із чарівного озерця,
 Що утішить кожне серце...
 Якщо вздовж ріки підете –
 Що шукаєте, – знайдете!
 За добро ждіть нагороди –
 Сом все може на свободі!»
 День минає, ніч минає...
 Річка – в гори повертає.
 Озеро між гір лежить,
 Світлом дивним променить.
 Ліс займає простір весь,

В озері – краса Небес.
 Спокій володіє цим
 Місцем гарним, чарівним!
 Води – Світло нам несуть,
 Сенс життю вони дають...
 Істина і простота,
 Суть Життя і краса –
 Зрозумілі тут стають!
 Світла думкам додають!
 В Несміяни запитання:
 «Що за дивне... осявання?»
 Йй Іван відповідає:
 «Тут – предивне Світло сяє!
 Світло Божеє, Живе –
 Перед нами постає!
 Озеро – неначе вхід...
 Хто торкнеться вод його –
 Світло Яснее того перетворить,
 А Божественне Світання заворожить».
 Подивилася царівна –
 А там сяє Світло дивне!
 І відважилась вона:
 Світлом дивним тим омилась,
 І за мить преобразилась!
 Так пізнала Любов Того,
 Хто є Творець усього,
 Усьому – Творець і Родитель,
 Усьому – Господь-Повелитель,
 Творець – Єдиний Володар,
 Усього і всіх він Господар!
 Іван царівну зустрічає,
 Ніжно її обіймає,
 Далі мовить їй тоді:
 Так, все диво – у воді!
 І за чари всі сильніш –
 Та любов, що для людей
 В серці – сонечком горить

Й дарувать добро велить!
 В серці – люблячим, прекраснім –
 Джерело життя і щастя!
 В нім любов душі горить,
 Дарувать себе велить!
 Відчувай же ти душею:
 Все навкруг тебе – живеє!
 Вічних Вод отих краплина –
 Живе у кожній людині.
 І у птицях, що співають,
 І у рибах, що пірнають,
 В звірах добрих і пухнастих!
 Є любов свята! Є щастя!
 В Єдності Всього живемо:
 І не відаєм того:
 Важливіш всього на світі –
 У гармонії жити!
 Усе це – Творця діяння!
 Ти прийми це без вагання:
 Він – Божественний ОТЕЦЬ!
 В єдності Живій Усього
 Розквітає Любов Його!
 ... Нам тепер – назад, додому!
 Те, що знаєш, – не забудь!
 Все, що ти тепер пізнала,
 І щасливою вже стала, –
 Людям треба повернуть!
 Бо царицею як бути? –
 Якщо слів людських не чути?...
 Та іще візьми з собою
 Та й води тої живої.
 Кожному спраглому,
 Кожному стражденному,
 Всім, хто шукає життя цього суть,
 Всім, хто на Шлях Божий стає, –
 Усім ця вода допомогою є!
 ... І пішли вони по світу,

Правді тій людей учити.
 ... Час мина, ніхто не знає –
 Де царівна та блукає.
 Військо цар почав збирати,
 Щоб донечку відшукати.
 «Хто царівну Несміяну
 Від підступного Івана
 Порятує, – лицар той
 Стане в царстві цим король:
 Доньку красную свою
 Я за нього віддаю!»
 У путь рушили скоріш
 Князь, заморський королевич,
 Герцог гордий та царевич.
 Довго їдуть лісами,
 Довго скачуть полями.
 Обшукали півкраїни –
 А ніде нема царівни...
 ... Гори видно вдалині –
 Чи то Йван іде, чи ні?
 Впевнено хлопак іде
 І царівну сам веде,
 Несміяна рада, сяє,
 Всіх водицею зціляє
 Й людям хоче розповісти –
 Як щастя-любов посісти!
 Люди їх усі вітають
 Хлібом-сіллю величають.
 Несміяна всім дає
 По краплині дивних вод –
 Щоб веселим став народ.
 А Іван своє твердить:
 «Треба жить – як Бог велить:
 Зла нікому не чинити,
 Добрі справи все творити!
 Допомоги всі чекають...
 Всі живуть – немов у сні!

Щастя ж в нас...
 – У сердечній глибині
 В світлі сонячній любові!»
 І говорить він про те,
 Що вважається добром,
 Як добро від зла відрізнити,
 І добру завжди служити.
 Князь, заморський королевич,
 Гордий герцог та царевич
 Тихо шепчуть: «Як нам бути?
 Як царівну нам здобути?
 Бо Іван цей – їй не пара...
 Не чекає він удару...
 Маємо його убити,
 Щоб на трон не допустити!
 Й вирішили тут вони –
 Злої долі хазяїни,
 Йвана й діву полонити,
 Обманом у стан свій заманити –
 Сонних чарів їм налити
 І царівну враз забрати,
 А Івана зв'язати й зарубати...
 ... Гімни на трубах лунають,
 Царські стяги піднімають,
 З гармат салюти стріляють
 І царівну прославляють!...
 Несміяна бачить рать:
 «Вони хочуть нас стрічати!
 Батько-цар чекає нас!
 Треба їхати – вже час!
 Швидше, швидше
 Йдім до стану», –
 Мовить мужньому Івану.
 Князь, заморський королевич,
 Гордий герцог та царевич
 Раді Несміяні дуже,
 На Йвана дивляться ворожо,

В шатро розкішне їх ведуть,
 Зілля в кухликах несуть...
 За столи накриті саджають,
 Смертельним зіллям пригощають –
 Щоб скоріш вони заснули
 І забули все, що чули...
 ... Спить спокійно ратний стан...
 Спить царівна, спить Іван...
 Князь, заморський королевич,
 Герцог гордий та царевич
 Тихо-тихо підійшли –
 І царівну понесли.
 Йвана сплячого – прибрали:
 На шматочки порубали.
 Їдуть злодії в столицю,
 Сплячую везуть дівицю,
 Тягнуть жереб між собою:
 Кому стане з них жоною,
 Як царя від справ відсторонити,
 Владу в царстві захопити.
 Довго вони сперечались –
 Ледь самі не повбивались!
 Та дійшли, нарешті, згоди:
 Цареві скажуть так:
 Іван був – не простак!
 Він царя хотів убити,
 Владу в царстві захопити!
 Тому Йвана вони катували:
 Мечами його зарубали –
 І тепер царівна має
 Вирішити, кого бажає
 Бачити за чоловіка
 Й бути з ним до кінця віку.
 Але є одна умова:
 От коли царівна знову
 Після сну відкриє очі,
 Наче спала десь три ночі,

Треба їй сказати вміло,
 Що вона цей час хворіла –
 А все те, що вже було –
 Їй примарилось на зло!
 Князь, заморський королевич,
 Герцог гордий та царевич
 На поклін в палац прийшли
 І царівну принесли.
 Дивувався цар тій мові,
 Та повірив їхній змові,
 Слугам всім велів сказати,
 Що царівна має знати:
 Наче довго та хворіла,
 Їздити кудись несила
 Їй було в тяжкий той час
 Пам'ять щезла. І не раз!
 Тож усе, що пам'ятає, –
 Із власних снів знає...
 Прокинулась Несміяна,
 А ніде нема Івана...
 Дивиться: а де ж це військо?
 Та нема його і близько...
 Де ж це – гори, люди? Іван – де?
 Їй погано – він не йде...
 Тут заходить батько-цар
 Й каже: «Доню моя мила,
 Що ти вигадать посміла?
 Яке військо, який Іван?
 Примерещиться ж обман...
 Та чому ж тут дивуватись? –
 Зла недуга весь цей час
 Пам'ять крала. І не раз!
 Хвалить Бога – зникла туга
 І тепер уже ти дужа!
 Князь, заморський королевич,
 Герцог гордий та царевич
 Заміж звуть тебе скоріш.

Вибирай: хто з них миліш!
 З милим позабудеш ти
 Мрії дивні, сни пусті!»
 А царівна не забула:
 «Зілля те отруйне було!
 І, якщо то був лиш сон,
 То назад, в його полон!
 Поспішила б я – щаслива!
 Як вернуть мені те диво?
 Вам мене не залякати,
 Йвана любого не взяти!
 Я тепер вже інша стала:
 Правду-бо життя пізнала!
 І не вірю я нікому,
 Лиш Іванові одному!
 Саме він – обранець мій!
 Татку, любий, зрозумій!
 Я піду його шукати,
 Від заздрісників рятувати!»
 «Несміяно, ти хворієш,
 Що верзеш – не розумієш! –
 Говорив так батько їй,
 Любій донечці своїй, –
 Можеш хоч весь день шукати,
 Та Івана ніде взяти!
 Може, ти проснулась рано
 Та й придумала про Йвана!
 Хоча б день ти відпочинь,
 Із очей полуду скинь!»
 ... І у башті золотій
 Наказали сидіть їй...
 Можна плакати, але
 Іще більше стане зле!
 ... Згадувати вона стала,
 Що з Іваном пізнавала:
 «Все, що посилає Бог,
 Є життєвий нам урок!

Труднощів в житті – без ліку!
 Пережити чоловіку
 Посилає Небо! Ти
 Маєш через них пройти!
 Той, хто волю проявляє, –
 Труднощі життя долає!
 Нема перешкод вище сил! –
 Так Іванко говорив!»
 Тут біжить до неї мишка:
 «Ти пізнала мене зблизька?
 Говорила ж вам тоді,
 Що допоможу в житті!
 Ось пора вже і настала!
 Розповім тобі про Йвана!
 Знай, що скрізь – лише обман:
 Вбитий заздрісниками Йван!
 Врятувати його тяжко,
 Та навіщо друзі! Нащо?
 Все на світі вони можуть
 І в біді цій допоможуть!
 Якщо за три дні водою
 Окропить його живою –
 То отямиться Іван,
 Зцілиться від тяжких ран!
 Несміяна – сльози лить:
 «Ох, і серденько ж болить!...
 Замкнута брехнею злою,
 Я не можу йти з тобою!»
 Мишка швидко тут зникає,
 Дві хвилини щось шукає,
 Ключ від башти їй приносить
 Й відчинити двері просить.
 Вже на волі Несміяна –
 Може врятувать Івана!
 В ліс мерщій діва побігла,
 Ведмедицю там зустріла.
 Ведмедиця каже їй:

«Сядь на мене ти скорій!
 Помчимися ми до Йвана –
 Ізціляти йому рану!»
 Каже царівна тоді:
 «Лиш жива вода
 Поможє в біді!
 Та не маю я й одної
 Крапельки води живої!»
 Ведмедиця утішає:
 «Бог – нам зараз помагає!
 Не печалься ти про те:
 Воду сом нам набере,
 Принесе нам воду птиця,
 Все як треба – сотвориться!»
 Ведмедиця подалася,
 По полях, лісах неслася...
 ... В лісі, сповненім печалі,
 Бездиханний лежав Йван –
 Він помер від тяжких ран...
 ... За цілющою водою
 Сом поплив чимдуж рікою.
 А в цей час крилата птиця
 Якнайскорше сюди мчиться.
 От набрав той сом водиці,
 Повернувся – віддав птиці.
 А вона до Йвана мчиться!
 Там – царівні віддає
 З дзьоба краплі вічних вод:
 Нагороду з нагород!
 Царівна рани окропила –
 І вмить Івана ізцілила.
 Живий – встає лицар Іван,
 Воскреслий від смертельних ран!
 Він царівну обіймає,
 На ведмедиху саджає –
 І спішать вони обоє,
 Гомонять поміж собою:

Як їм жити-не тужити,
 Добрі справи як вершити!
 ... Заходять вони у палац,
 Батько-цар назустріч враз.
 Несміяна йому каже:
 «Був язик отруйний твій!
 Я без пам'яті лежала –
 Та любить не перестала!
 Прошу, татку, зрозумій!
 Ось – мій суджений!
 За нього щиро дякую я Богу!
 Усіх інших – прожени!
 Брешуть підлії вони!
 Іван мене порятував,
 Мені спасителем він став!
 «Він – без племені, без роду,
 Із простого він народу,
 Не король, не королевич,
 Не вельможа, не царевич,
 Він не герцог і не князь!»
 Спересердя каже цар. –
 За нього заміж не віддам!
 Він царем не може стати,
 Царством нашим управляти!»
 «Та мені ж ти обіцяв:
 Той, хто зможе постаратись
 Та навчить мене сміятись, –
 Той візьме мене в дружини!
 Теє слово ти покинув?
 Твій указ – вже не указ?!»
 Так царівна батьку каже.
 Він затявся:
 «Згадують про все навіщо?
 Хто тут цар? – Його поки що
 В царстві цім чомусь нема?
 Не веди розмов дарма!
 Я – тут цар! І я – закон!

І займаю свій я трон!
 Всі укази – не указ!
 Все вирішую за вас!
 Що раніше я казав, –
 Вже давно позабував!»
 Ти, мій батечку, забудь,
 Що колись ти – добрим був?!
 Якщо любиш ти країну,
 Чи хоча б мене –
 Дитя єдине –
 Слухай розповідь мою,
 Я тобі все поясню!»
 Несміяна розказала
 Все, що від Івана знала:
 Розказала про дорогу,
 Про Любов, трішки про Бога,
 Розказала про злі дії, тих,
 Що їх згубить хотіли,
 І про те, як вдвох вони
 Підлих злюк перемогли,
 І про те, що Закон Божий –
 Над всіма, він – переможе!
 «Мудрим – може бути правління,
 Головне тут – устремління:
 Честь у царстві над усе!
 Лиш вона усіх спасе!
 Мій Іван краще за всіх
 Буде править: без утіх
 Для себе самого!
 Все складеться в нього!
 А у царства всього –
 Буде мир та благо!
 Йван – сама відвага!
 Зможе він зібрати рать,
 Зможе – царство захищати!
 Зможе – справедливим бути
 Щоб добро для всіх здобути!

Ось – ти вислухав мене,
 В спокої, з любов'ю.
 А тепер – ось так – ставай
 І укази видавай!»
 ... Цар погодився із нею,
 З Несміяною своєю,
 Вибачився перед Йваном,
 Що зазнав стільки обману...
 І весілля тут зіграли...
 Про печаль позабували...
 Мудрий цар, його дружина
 Подалися на спочинок...
 ... Лиходіїв – не судили:
 Їх на волю відпустили,
 Щоб повідать могли нині
 Кожен у своїй країні
 Про царівну Несміяну
 Та про лицаря-Івана,
 Про добро і про терпіння
 Й про життя як Устремління!
 В час, коли Йван царював –
 Спокій для усіх настав,
 Війни й туга полишили,
 Люди з благом поріднились!
 А цариця Несміяна
 Народила царю Йвану
 Міцного синочка,
 А невдовзі – й дочку.
 ... Ось і казці всій кінець.
 Той, хто слухав, – молодець!
 В казці – чар і див сповна,
 Учить – доброті вона!
 У цій казці натяк є...
 Сприйняв його за своє?...
 «Закон любові – над усе!
 Ніщо без нього не зросте!
 Є призначення в життя.

Для всіх проблем проста розв'язка –
 Як би тяжко не було,
 Як не скалилось би зло,
 Варто жити не для себе:
 Все і всіх довкруг любити,
 Для усіх добро чинити!

Так у щасті чоловік
 Проживе увесь свій вік!»
 Той, хто все це розуміє, –
 У любові жить зуміє
 Й подарує щастя – сам!
 ... От і все! Успіхів вам!

Джерело: <https://derevo-kazok.org/kazka-pro-carivnu-nesmijanu-ta-ivana-ol.html>

Талісман

Наталія Олійник

Сьогодні Кіра йде у перший клас! Вона дуже хвилювалася, адже на святковій лінійці має розказувати вірш. Одягнута у святковий одяг, з білими великими бантами та білих туфельках, Кіра була схожа на метелика. Кузя, її улюблений кіт, дивився на неї знизу примружуючи очі, та думав: «як вона схожа на білого метелика, їй би бігати по ромашковому полі, а вона мабуть вже і гратись зі мною не буде, бо ж доросла вже».

Кіра з мамою відправилися до школи, день був теплий та сонячний, букет, який несла дівчинка, приємно пах, настрої був піднесений, тому було приємно на душі. Кіт сидів на тротуарі і проводжав очима свою господарку. Коли дівчинки не стало видно Кузя повернувся до дому, стрибнув на вікно, походив по кімнаті, полежав на Кіриному ліжку.

Йому було сумно, він вирішив погуляти по двору, там бігав за своїм хвостом песик Дружок.

– Дружок, – покликав Кузя, – навіщо ти свій хвіст ловиш?

– Та так, просто граюся. А ти чого такий сумний? Радіти треба, наша господиня пішла до школи, буде розумною дівчинкою, буде нам казки читати, – відповів песик.

– Та я ніби радію, але все ж таки чогось сумно трохи.

Кузя повернувся до кімнати тим же шляхом, через вікно. На столі стояла ляльковий будиночок. Кіт походив навколо нього, та раптом побачив якісь рух всередині. Він спробував відчинити хатку, але в нього нічого не виходило, тоді він заглянув у віконечко, ніби все було як завжди, ляльки сиділи кругом стола. Кузя подумав що йому здалося, хотів вже стрибнути зі столу, аж раптом щось ворухнулось, у хатці засвітилися вікна та відкрилася шухлядка знизу будиночка. У шухлядці лежало щось кругле на тоненький мотузочці, а під ним клаптик

паперу. Кузя дуже здивувався та не знав що с цим робити, він вирішив зачекати коли прийде Кіра.

Очікуючи Кіру, він скрутився клубочком на її ліжку та не помітно для себе заснув. Та ось почувся добре знайомий та дорогий дзвінкий голосок Кіри. Вона щось дуже жваво обговорювала з мамою. Кіра забігла до себе у кімнату, схопила кота на руки:

– Кузя, як було гарно у школі! Ти собі не уявити не можеш! – Кіра кружляла із котом по кімнаті, та раптом спинилась біля будиночка.

Вона побачила відчинену шухляду, обережно взяла в руки кружечок на мотузочку та листочок, розгорнувши листок побігла до мами. На маленькому листку було щось написано, але ж дівчинка ще не вмiла прочитати :

– Кузя, ти диви там щось написано, зараз мама нам прочитає, – сказала Кіра, – мамо будь-ласка прочитай що тут написано.

Мама пробігла очима по написаному, всміхнулася й сказала:

– Це послання залишила тобі бабуся, вона мабуть трохи чарівниця!

– Прочитай, прочитай! – скрикнула Кіра.

– Ну ось слухай:

«Люба Кіра, сонечко, вітаю тебе з початком навчання. Будь найщасливішою у цьому світі і найулюбленішою. Бажаю, щоб все у тебе виходило, щоб ти завжди домагалася великих успіхів, щоб у тебе завжди були хороші друзі, які підтримають на життєвому шляху. А цей талісман принесе тобі вдачу і захистить від усього злого!»

Кіра взяла кружечок, роздивилась його і помітила дуже малесеньку пупочку, вона натиснула на неї і кружечок розкрився, в ньому був червоний камінчик, який світився казковим світлом, в цьому світлі Кірі на мить здалося, що на неї дивиться й посміхається бабуся!

Джерело: <https://kazka.in/fairytales/nataliya-oliynyk/talisman.html>

Невдячний син

Брати Грiмм

Сидів якось чоловік із своєю дружиною біля хатини, вони поклали перед собою смажену курку і збиралися її їсти. Побачив чоловік, що підходить до дому його старий батько, і він швидко прибрав і сховав курку, – пожалкував дати старому хоча б шматок.

Прийшов старий, поїв трохи та й пішов. Захотілося сину покласти знов смажену курку на стіл, але тільки він за неї взявся, раптом обернулася вона на велику жабу та стрибнула йому в обличчя, сіла на ньому та піти не захотіла; а коли хтось намагався її зняти, вона так люто на нього дивилась, немов стрибнути в обличчя збиралась, і ніхто не наважувався до неї доторкнутись.

І повинен був невдячний син цю жабу годувати кожного дня, а інакше б вона з'їла йому обличчя. І так ось, не маючи спокою, він усе мандрував по світу.

Джерело: <https://derevo-kazok.org/nevdjachnij-sin-brati-grimm.html>

Салатний Віслюк

Брати Грїмм

Жив колись молодий мисливець, вийшов він раз у ліс на полювання. На душі у нього було весело і радісно, він зірвав листочок, став на ньому насвистувати, але з'явилася раптом перед ним стара-стара, потворна стара, заговорила з ним і сказала:

– Добрий день, молодий мисливець! Ти он який веселий та задоволений, а я страждаю від голоду та спраги, подай мені милостиню.

Пожалів мисливець бідну стареньку, сунув руку в кишеню і подав їй що зміг. Зібрався він йти далі, але стара зупинила його і каже:

– Слухай, милий мисливцю, що я тобі скажу: хочу я за твоє добро зробити тобі подарунок. Йди далі своєю дорогою, але скоро ти підійдеш до дерева, будуть сидіти на ньому дев'ять птахів, будуть вони тримати у кігтях плащ і виривати його один у одного. Ти візьми приклади рушницю і стріляй саме в середину: вони скинуть тобі плащ на землю, але ти попадеш в одного птаха, і він упаде мертвим на землю. Плащ ти візьми з собою, це плащ чарівний: якщо ти накинеш його собі на плечі, він виконає все, що ти забажаєш, і куди ти захочеш потрапити, там і опинишся. А із мертвого птаха ти дістань серце, проковтни його цілим, – і будеш кожного ранку, коли прокинешся, находити у себе під подушкою золотий.

Подякував мисливець віщунці і подумав про себе: «Чудові речі вона мені наобіцяла, якщо б тільки все це справдилося». Але не пройшов він і ста кроків, як почув угорі на гілках пташиний крик і щебет. Він подивився вгору і побачив табун птахів, які рвали дзьобами і кігтями якусь ковдру, кричали, клювали один одного і билися між собою, немов кожен з них хотів захватити її собі.

– Ось диви, – сказав мисливець, – виходить, як казала стара.

Він зняв з плеча рушницю, приклав її і вистрелив прямо в середину, і посипалося всюди пір'я. Миттю всі птахи із шумом розлетілися, але один упав мертвий на землю, і плащ теж упав на землю. Мисливець зробив так, як наказала йому стара: розрізав птаха, витяг у нього серце, проковтнув його, а плащ узяв із собою додому.

Другого ранку, тільки він прокинувся, згадав про обіцянку і вирішив її перевірити, чи справдилася вона. Він підняв подушку – і перед ним блиснув золотий. Наступного ранку він знайшов ще золотий, і так було щоранку, коли він прокидався. Він зібрав цілу купу золота, і нарешті, подумав: «Навіщо мені все це золото, якщо я сиджу вдома? Піду-но мандрувати, подивлюся, що в білому світі відбувається».

Попращався він із своїми батьком-матір'ю, взяв мисливську сумку і рушницю і вирушив мандрувати. Трапилося йому одного разу йти темним лісом, і коли той ліс скінчився, він

побачив, що перед ним, на рівнині, стоїть високий замок. Стояла біля вікна замку стара з дівчиною дивовижної краси і дивилася вниз. А була та стара відьмою, і сказала вона дівчині:

– Он іде по лісі чоловік, у нього всередині знаходиться чарівний скарб; треба б цього чоловіка, мила доню, ввести в оману: тим скарбом нам більше треба володіти, ніж йому. У нього знаходиться пташине серце, і тому у нього кожного ранку під подушкою опиняється золотий. – Стара пояснила дівчині, як з цією справою справитися, яку треба повести з ним гру, а потім вона пригрозила їй і сказала, розлючено на неї подивившись: – А якщо ти мене не послухаєш, то погано тобі зроблю!

Підійшов мисливець ближче, побачив дівчину і сказав про себе: «Я так довго мандрував, що хотілося б мені, нарешті, відпочити, добре б зайти в цей прекрасний замок, адже грошей у мене багато». Але, щиро кажучи, причиною тому було те, що побачив він здалеку прекрасну дівчину.

Він увійшов у замок; його привітали там ласкаво і охоче пригощали. І ось минуло трохи часу, і він так закохався у відьмину доньку, що ні про кого другого він і думати не хотів, і все дивився їй в очі і виконував усе, що вона хотіла. І сказала тоді стара:

– А тепер треба відібрати у нього пташине серце, він і підозрювати не буде, якщо його втратить.

Вони приготували зілля, і коли воно було готове, стара відлила його в келих, дала його дівчині, і та повинна була піднести його мисливцю.

– Візьми, мій милий, – сказала дівчина, – і випий за моє здоров'я.

Він узяв келих, і тільки випив напій, як миттю виплюнув серце. Дівчина повинна була потайки його понести, потім його проковтнути, тому що старій хотілося мати те серце. З того часу він перестав знаходити у себе під подушкою золоті, вони опинилися тепер під подушкою у дівчини, і кожного ранку стара той золотий забирала. А мисливець так шалено закохався у дівчину, що думав тільки про те, як би провести йому час разом з нею.

І сказала стара відьма:

– Пташине серце ми маємо, треба буде відібрати у нього і чарівний плащ.

Дівчина відповіла:

– Давай ми плащ залишимо йому, він уже втратив усе своє багатство.

Розсердилася стара і сказала:

– Та це ж плащ чарівний, такий рідко на світі відшукаєш, я повинна мати його, чого б мені це не коштувало.

Дала вона дівчині раду, що їй треба робити, і заявила, що якщо вона її не послухається, то погано їй буде. Зробила дівчина так, як наказала стара. Стала вона якось біля вікна та почала дивитися в далечінь, немов вона дуже засумувала. Питає її мисливець:

– Чого ти стоїш тут така засмучена?

– Ах, мій коханий, – відповіла дівчина, – он стоїть гранатова гора, і знаходяться в ній прекрасні дорогоцінні камені. І у мене таке велике бажання їх мати, що коли я про це думаю, мені стає дуже сумно. Але хто може їх здобути? На ту гору можуть долітати хіба одні тільки птахи, а людині туди ніколи не дістатися.

– Якщо ти тільки через це і сумуєш, – сказав мисливець, – я твоє горе можу розвіяти.

Він обійняв дівчину, вкрив її своїм плащем і побажав потрапити на гранатову гору, – і миттю вони вже сиділи на її вершині. Усюди виблискували благородні камені, і бачити це було так радісно; і ось відібрали вони з них найкрасивіші і найкоштовніші. Але стара почала ворожити, – і раптом у мисливця обважніли очі. Він сказав дівчині:

– Давай трохи посидимо і відпочинемо, я так утомився, що стояти більше сил не маю.

Вони сіли на землю, і він поклав їй голову на коліна і заснув. Тільки він заснув, відв'язала дівчина у нього з плечей плащ, накинула його на себе, збрала гранати і різні камені і побачала повернутися з ними додому.

Коли юнак прокинувся, він прийшов до тям і побачив, що кохана його обманула і залишила його одного в диких горах.

– О, – сказав він, – як сильна на світі зрада! – І сидів він у розпачі та смутку, не знаючи, як йому тепер бути.

А належала ця гора диким та страшним велетням, вони там жили і займалися розбоєм. Просидів мисливець недовго і помітив, що до нього наближаються троє із них. Він ліг на землю, немов дуже міцно спить. Ось підійшли велетні, перший із них штовхнув його ногою і сказав:

– Що ж, можна, – відповів він. – Я захопив із собою два пучки, один з них можу вам віддати. – Він розв'язав свою сумку і подав їй злий салат.

Відьма не підозрювала нічого поганого, і, коли побачила нову страву, у неї потекли слинки, і вона сама вирушила на кухню і почала його готувати. Коли салат був готовий, вона ніяк не могла дочекатися, доки він буде поданий на стіл, взяла два листочки й сунула їх в рот. Але тільки вона їх проковтнула, як утратила миттю свою людську подобу, перетворилася на віслюка і кинулася на двір. Прийшла на кухню служниця, бачить – стоїть приготовлений салат; хотіла була його віднести, але їй так захотілося його скуштувати, що вона, за своєю старою звичкою, з'їла кілька листків. Чари миттю подіяли, і вона теж перетворилася на віслюка і кинулася до старої, а блюдо з салатом упало на землю.

Швидкохід сидів у той час у красивої дівчини; салат ніхто не приносив, а дівчинці теж дуже хотілося його скуштувати, і вона спитала:

– А де ж салат?

Мисливець подумав: «А трава, мабуть, уже подіяла», і відповів:

– Я піду на кухню, спитаю.

Спустився він униз, бачить – бігають на дворі два віслюки, а салат лежить на підлозі.

– Добре, – сказав він, – дві свою частину вже отримали. – І він підібрав з підлоги листи салату, поклав їх на блюдо і приніс дівчині.

– Щоб ви довго не чекали, – сказав він, – я сам вам приніс цю смачну страву.

Вона з'їла салат і миттю, як і ті дві, втратила свою людську подобу, перетворилася на віслюка і побігла на двір.

Умив тоді мисливець обличчя, щоб перетворені на віслюків могли його впізнати, спустився на двір і сказав:

– Тепер отримайте винагороду за вашу невірність.

І він прив'язав усіх трьох на мотузку, повів за собою й прийшов до млина.

Він постукав у віконце, висунув звідти голову мірошник і спитав, чого йому треба.

– Та ось є у мене три норовистих віслюки, – відповів він, – я не хочу їх тримати більше у себе. Якщо ви згодні взяти їх до себе, надати їм корм та хлів і поводитися з ними так, як я вам скажу, я заплачу вам за це скільки ви забажаєте.

Мірошник сказав:

– Що ж, я згоден. А як же я повинен з ними поводитися?

І мисливець пояснив, що старого віслюка, – а була то відьма, – він повинен бити тричі на день, а годувати один раз; віслюка молодше, – а була то служниця, – він повинен бити один раз у день, а годувати тричі; наймолодшого, – а була то дівчина-красуня, – бити не треба, а годувати її слід тричі на день, – мисливець ніяк не міг пересилити свого серця і допустити, щоб дівчину били. Потім він повернувся назад у замок, і там було все, що йому було потрібно.

Через кілька днів прийшов старий мірошник і сказав, що повинен, мовляв, доповісти, що старий віслюк, який отримував тільки побої, а корм один раз на день, помер.

– А два, що залишилися, – продовжував він, – хоча не померли ще й свій корм отримують тричі на день, але так засумували, що проживуть, мабуть, недовго.

Зжалівся тоді мисливець, гнів у нього минув, і він сказав мірошнику, щоб той привів їх сюди. Як тільки віслюки з'явилися, дав він їм поїсти салату, і вони знов перетворилися на людей. Кинулася прекрасна дівчина перед ним на коліна і сказала:

– Ах, мій коханий, пробачте мені все, що я зробила вам злого, це мене примушувала робити моя мати; це вийшло проти моєї волі, а я кохаю вас усім серцем. Ваш чарівний плащ висить тут, у шафі, а щоб повернути вам пташине серце, я вип'ю нудотних ліків.

Але на думці у нього було тепер зовсім інше, і він сказав:

– Нехай воно залишається у тебе, тепер мені це все одно, я хочу, щоб ти стала моєю вірною дружиною.

І ось відсвяткували вони весілля й прожили щасливо разом до самої смерті.

Джерело: <https://derevo-kazok.org/salatnij-visljuk-brati-grimm.html>

Лисиця та лелека

Болгарська народна казка

Якось заприятелювали лелека і лисиця. Одного разу лелека покликав лисицю на гостину. Посиділи, побалакали, як годиться, затим господар надумав гостю почастувати. Налив молока в глечик із вузькою шийкою, накришив туди хліба і припрошує:

– Добре, що ти прийшла, кумонько. Покуштуємо, що маю, що зміг приготувати. Це чоловіче порання, чоловіча робота, не те що жіноча, але все ж покуштуй. їж, кумонько, їж, смачного тобі.

Лисиця і крутилася навколо глечика, і лизала його, але нічого не дістала. Її велика голова не влазила у вузький глечик. А лелека своїм довгим дзьобом поклював сам усю тетерю. Лисиця лишилася голодна.

Наступного дня лисиця кличе лелеку на гостину. Наварила каші, насипала у велику мілку тарілку і припрошує:

– Їж, лелеченько, їж, голубчику. Добре, що ти прийшов, розвеселиш мене, побалакаємо. їж, голубчику, сил набирайся, смачного тобі.

Лелека стукав, стукав дзьобом по тарілці, та так нічого й не схопив. А лисиця лизь та лизь, геть чисто виїла всю кашу.

От зібрався лелека йти, лисиця вийшла за ним, а він і каже:

– Кумонько, як я тебе запрошував у гості, ти добре наїлась. А от я сьогодні йду голодний від тебе, щирю правду кажу.

А лисиця на те:

– Е, вибачай, куме, ти кривиш душею. Ти так стукав дзьобом по тарілці, що всі сусіди знають: ти їв і наївся, а я як була в тебе, нічого з глечика не дістала і пішла голодна.

Засоромився лелека, похнюпив голову і пішов собі. Відтоді й ворогують лисиця з лелекою.

Джерело: <https://derevo-kazok.org/lisicja-ta-leleka-bolgarska-kazka.html>

Дві білочки й лисиця

Українська народна казка

Дві білки знайшли горіх і повадились між собою.

– Він мій, – сказала перша білка, – бо я його перша знайшла.

– Ні, він мій, – кричала друга. – Я його підняла.

Почула цю суперечку лисиця.

– Не сваріться, – сказала вона, – я помирю вас!

Стала між білками, розкусила горіх і сказала:

– Ця половина належить тому, хто увидів горіх, ця ж – тому, хто його підняв;
а зерно – мені: за те, що я вас помирила.

По сих словах передала білкам порожні скорлупи, зерно ж положила собі в рот і втекла.

Джерело: <https://derevo-kazok.org/dvi-bilochki-j-lisicja-ukrayinska-kazka.html>